

Socialutskottets öppna kunskapsseminarium
om socialtjänstens arbete
med barn som far illa

ISSN 1653-0942
978-91-86673-59-8
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2013

Förord

Den 3 april 2014 anordnade socialutskottet ett öppet kunskapsseminarium om socialtjänstens arbete med barn som far illa. Syftet med seminariet var att bredda och fördjupa ledamöternas kunskaper inom området.

Barn som far illa eller riskerar att fara illa är ett gemensamt samhällsansvar. Vuxna som möter barn i vardagen har möjlighet att upptäcka om ett barn far illa och se till att barnet får hjälp. Principen om barnets bästa är en av grundpelarna i FN:s barnkonvention. Dessutom klarläggs att varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet. Kommunernas socialtjänst har en oerhört viktig roll i det här arbetet. Det handlar både om att förebygga och att hjälpa de barn som utsätts.

I denna rapport publiceras en stenografutskrift av seminariet. Programmet och de bilder som visades vid seminariet finns i bilagor till rapporten.

Stockholm i maj 2014

Anders W Johansson

Ordförande

Monica Dohnhammar

Kanslichef

Deltagare vid socialutskottets öppna kunskapsseminarium om socialtjänstens arbete med barn som far illa

Inbjudna talare

Carina Nyström, socialsekreterare, Familjecentralen i Spånga-Tensta

My Eriksson, socialsekreterare, Uppsala kommun

Fredrik Malmberg, Barnombudsman

Bodil Rasmusson, FD, universitetslektor, Socialhögskolan i Lund

Bo Vinnerljung, professor, Socialhögskolan i Stockholm

Titti Fränkel, utvecklingschef, Akademikerförbundet SSR

Kristina Folkesson, socialpolitisk strateg, Vision

Håkan Ceder, särskild utredare, Utredningen om tvångsvård för barn och unga (S 2012:07)

Ragnwi Marcelind, statssekreterare, Socialdepartementet

Från socialutskottet deltog

Anders W Jonsson (C), ordf.

Saila Quicklund (M)

Christer Engelhardt (S)

Helena Bouveng (M)

Ann Arleklo (S)

Lennart Axelsson (S)

Catharina Bråkenhielm (S)

Gunnar Sandberg (S)

Agneta Luttropp (MP)

Anders Andersson (KD)

Per Ramhorn (SD)

Eva Olofsson (V)

Meeri Wasberg (S)

Magnus Ehrencrona (MP)

Magnus Sjö Dahl (KD)

Stenografiska uppteckningar från socialutskottets öppna kunskapsseminarium om socialtjänstens arbete med barn som far illa

Torsdagen den 3 april 2014 kl. 09.00–11.50

Ordföranden: Ledamöter i socialutskottet, inbjudna gäster och tv-tittare! Mitt namn är Anders W Jonsson. Jag är riksdagsledamot för Centerpartiet och ordförande i riksdagens socialutskott. Jag vill hälsa er alla varmt välkomna hit till riksdagens förstakammarsal där vi under några timmar kommer att få lära oss mer om en av de svåraste och en av de viktigaste uppgifterna vi har, nämligen hur vi ska förhindra att barn far illa.

Vad är det då som döljer sig bakom detta att barn far illa? Det kan vara barn som utsätts för fysisk misshandel. Det görs årligen 20 000 anmälningar om att barn utsätts för misshandel. Det kan vara barn som utsätts för sexuella övergrepp. Varje år görs upp mot 7 000 anmälningar om sexuella övergrepp mot barn. Det kan vara barn som lever med psykisk misshandel, barn som bevitnar hur andra utsätts för våld eller barn vars vårdnadshavare, inte sällan på grund av missbruk eller annan sjukdom, sviktar i sin omsorg.

Vi har alla ett stort ansvar för att förhindra att barn far illa och när det ändå sker se till att barnen får hjälp. På oss som beslutsfattare faller ett tungt ansvar. FN:s barnkonvention, som Sverige har undertecknat, säger att barnens bästa alltid ska komma i främsta rummet. Dessutom klarläggs att varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet.

Vi vet att kommunernas socialtjänst har en oerhört viktig roll i det här arbetet. Det handlar både om att förebygga och att hjälpa de barn som utsätts. Det är en viktig men också en mycket svår uppgift.

Vi i socialutskottet vill lära oss mer så att vi kan bidra till att socialtjänsten på ett bättre sätt kan fullgöra sina uppgifter. Därför har vi bjudit in en lång rad experter till vårt seminarium.

Vi kommer under några timmar framåt att få lyssna till korta föredragningar från dem som har stor praktisk erfarenhet av att arbeta med barn som far illa. Vi kommer att få lyssna på Barnombudsmannen. Vi kommer att få ta del av det senaste inom forskningen på området och slutligen få veta vad som planeras från regeringen.

Slutligen kommer det att ges möjlighet för utskottets ledamöter att ställa frågor till de inbjudna talarna. Jag ser fram emot en mycket spännande förmiddag här i riksdagens förstakammarsal och hälsar med de orden vår första gäst välkommen till podiet.

Carina Nyström, Familjecentralen i Spånga-Tensta: Jag heter Carina Nyström och kommer från Familjecentralen i Spånga-Tensta. Jag kommer att ge en liten bakgrund och sammanfattning om vad en familjecentral är.

Här ser ni en bild på ett hus som ska symbolisera en familjecentral. Det är fyra verksamheter som ingår. Det är ett samarbete mellan landstinget och kommunen. De fyra verksamheter som representeras är barnavårdscentral, barnmorskemottagning, mvc, öppen förskola och den förebyggande delen av socialtjänsten. Det är en del som jag arbetar med. Jag är föräldrarådgivare och socionom i botten. Familjecentralen är en tidigt förebyggande mötesplats för föräldrar där vi kan samordna många förebyggande insatser och ge föräldrastöd i alla insatser.

En fördel med en familjecentral är att man där lätt kan erbjuda ett tillgängligt föräldrastöd. Vi möter alla barn. Utifrån bvc, som har ett upptagningsområde där alla barn ingår, är det lätt för oss att få kontakt med många föräldrar och barn. Det blir också ett stödjande nätverk för föräldrar genom mötesplatsen på öppna förskolan.

Vi kan också lättare samordna de olika föräldragrupperna – jag ska gå in närmare på dem senare – utifrån våra fyra olika professioner.

Framför allt är det lättare att fånga upp föräldrar som behöver lite extra stöd. På det sättet blir det inte så stigmatiserande. Vi kan också nå dem som har psykisk ohälsa och andra problem. De kan få mer riktade insatser längre fram om de har behov av det.

Vi blir också ett kunskaps- och informationscentrum utifrån våra fyra olika professioner, som kan delge varandra mycket. Utifrån detta kan vi utveckla mycket bättre och mer kvalitativa insatser. Vi tänker också att riskfaktorer reduceras och skyddsfaktorer stimuleras.

Som ni alla vet har barn och föräldrar olika behov. Hur ska vi kunna möta dem på ett bra sätt? Det jag visar på den här bilden är ett axplock av sådant som vi erbjuder på vår familjecentral i Spånga-Tensta.

Det första är universellt föräldrastöd. Med det menas att det riktas till alla. Vi har olika föreningsaktiviteter med olika program tillsammans och hjälper föräldrar till olika föreningar om så behövs. Vi har något som heter Älskade förbannade tonåring. Det är ett generellt föräldrastödsprogram. Vi har också något som heter ABC-träffar. Det står för Alla barn i centrum, vilket vi har varit med och utvecklat här i Stockholms stad och som nu också börjar sprida sig till andra delar av landet. Det är fyra föräldraträffar där fokus ligger på relationen mellan föräldrar och barn.

Sedan har vi öppna föräldragrupper på öppna förskolan. Ditt får föräldrar komma och prata med oss som arbetar där kring olika teman som de tänker är viktiga. Vi har pappagrupper. Bvc har olika föräldragrupper, där vi deltar som barnmorskor och föräldrarådgivare. Vi kommer in tidigt och kan ge mer stöd om så behövs.

Sedan har vi något som heter FUB, och det betyder också föräldrautbildning. Det är något som barnmorskorna har. Det är den tidiga utbildningen de har, där de möter alla blivande föräldrar. Det är något som ges till alla.

Utifrån det här kan vi också rikta insatserna om vi behöver, för dem som behöver mer stöd och har mer konflikter. Det är det vi kallar för selektiva eller riktade insatser. Utifrån ABC-träffarna upptäcker vi att det är många som har mer konflikter. Då kan man gå till något som heter Föräldrakomet, som vi erbjuder för föräldrar till barn mellan 3 och 11 år och 12 till 18 år.

Sedan ger vi på föräldrarådgivningen också individuellt stöd. Vi jobbar med både parsamtal, samarbetsamtal och familjeinriktade insatser.

Det här är vårt hus i Spånga-Tensta. Vi tänker oss att detta är ett hälsofrämjande och ett generellt och tidigt förebyggande och stödjande arbete. Tanken är också att vi kan öka motivationen hos föräldrar. Ibland behöver man mer insatser. Om vi inte själva räcker till och kan stödja de föräldrar som behöver kan vi också leda vägen till vår utredningsenhet, där det finns socialsekreterare som kan arbeta mer tillsammans med föräldrar. Då har vi också ökat motivationen och är en bra brygga över till våra socialsekreterare, så att man tänker att man vill något själv som förälder. På det sättet minskar vi orosanmälningarna.

Sedan behövs orosanmälningar också. Det kan vi se i vårt hus. Våra barnmorskor, bvc och öppna förskolan har lättare att ta kontakt med våra socialsekreterare utifrån vår samverkan, och då kan man tidigare upptäcka att föräldrar och barn har behov.

Ordföranden: Tack för det! Nästa föredragshållare är My Eriksson, socialsekreterare från Uppsala kommun, som ska prata om erfarenheter från arbete som socialsekreterare vid en barn- och ungdomsenhet.

My Eriksson, Uppsala kommun: Jag heter My Eriksson, är socionom och arbetar som socialsekreterare i Uppsala. Jag har blivit ombedd att komma hit för att berätta lite kort om möjligheter och hinder i socialtjänstens arbete med barn som far illa och lite om hur man kan förbättra och utveckla arbetet.

Jag jobbar vid en utredningsenhet, alltså en enhet för myndighetsutövning, i en enhet för barn och unga. Enheten är uppdelad i två grupper – en grupp som jobbar med lite mindre barn, 0–12 år, och en som jobbar med äldre barn och ungdomar, 13–20 år. Vi samhandlar familjer där det finns barn i olika åldrar.

Barnsamtalen skiljer sig naturligtvis lite åt beroende på vilken ålder barnen har. Med mindre barn kan vi behöva ta hjälp av till exempel tejpingsdockor och nallekort, medan tonåringar har lite lättare för att uttrycka sig. När vi har samtal med de mindre barnen kan vi behöva ha med föräldrarna, men tonåringar kan uttrycka sig ganska väl själva. I barnärendena är det generellt lite lugnare tempo, men tonåringar kan vara ganska impulsiva, och då kan det bli ganska mycket action och akutstyrt arbete.

Individ- och familjeomsorgen i Uppsala är indelad i fyra distrikt, och jag jobbar i det största distriktet, med ungefär 80 000 invånare av Uppsalas 200 000 invånare. De senaste åren har vi märkt en ökning av antalet ärenden. Arbetet har förändrats. Vi träffar i dag familjer med större behov än tidigare –

detta efter en omorganisering, där vi har fått en mottagningsenhet som tar emot alla anmälningar och ansökningar som gäller barn och unga. Det innebär att socialsekreterarna vid mottagningsenheten har gjort en första bedömning, så vi träffar bara de familjer där det redan har gjorts en bedömning att det kan behövas stödsatser.

Jag tycker att jobbet är väldigt spännande och givande. Det är kreativt och väldigt omväxlande, men det är också krävande. Belöningen och glädjen i jobbet är inte att det har en hög status eller en hög lön, utan det är de gånger då jag känner att jag kunnat vara med och bidra till att ett barn har fått bättre förutsättningar för ett gott liv.

Möjligheter och hinder i arbetet är i mycket kopplat till personalsituationen. I vår enhet, med 20 socialsekreterare, har vi haft en personalomsättning på ungefär 40–50 procent de senaste åren. Av enhetens 20 socialsekreterare har hälften jobbat kortare tid än ett år på enheten, och ungefär lika många – det vill säga 40 procent – har arbetat kortare tid än ett år som barnutredare. Detta innebär att familjer får träffa unga utredare med ganska kort yrkeserfarenhet.

Att utreda barn och ungdomar är ett komplicerat och svårt arbete, och det kräver både kompetens och erfarenhet. Arbetet innebär svåra avvägningar och bedömningar. Vi ska fatta beslut om öppenvårdsinsatser och om att barn kanske ska placeras utanför hemmet. Ytterst har vi ju tvångslagstiftningen LVU.

När tillräcklig erfarenhet saknas finns risken att barns behov och situation inte upptäcks – att barn är aktuella inom socialtjänsten utan att deras situation tydliggörs. Tidigare krävdes erfarenhet för att få jobb som barnutredare, men i dag har det utvecklats till att bli ett nybörjarjobb. Man kan fråga sig om det är en etisk socialtjänst när nyutbildade, unga socionomer är de som ska ta ställning till och bedöma om föräldrar klarar av att ta hand om sina barn.

Att ha bra samtal med barn och föräldrar, som ju mycket av arbetet handlar om, ställer stora krav på oss utredare. Det är genom samtalen i möte med familjerna som vi faktiskt får kunskap om barnens situation och hur de har det. Det är inget man kan läsa sig till genom en bok, utan det är något man lär sig genom att samhandlägga ärenden tillsammans med erfarna kolleger och genom egen erfarenhet. Under utredningstiden har vi faktiskt stora möjligheter att starta förändringsprocesser i familjerna, att motivera föräldrarna, att se barnens behov och få dem att ta emot hjälp, så att det blir en förändring.

Min erfarenhet av utvecklingen av socialtjänsten är att den har gått mot att bli mer administrativ och manualbaserad. BBIC, Barns behov i centrum, är ett bra utredningsverktyg, men det är mycket dokumentation med alla mallar som ska fyllas i, och man ska hålla ordning på det. Det är ett bra stödverktyg kanske främst för nyutbildade socialsekreterare. Det är dock en risk att det blir fel fokus – det är mer konkret att prata om mallar, formulär och metoder i stället för att tala om hur man har svåra samtal, hur man ska tala med föräldrar om att de brister i föräldraförmågan och att deras barn inte har det tillräckligt bra i hemmet. Vi som har jobbat lite längre brukar säga att vi i dag sitter

mycket framför våra datorer och skriver om familjerna i stället för att träffa dem och jobba tillsammans med dem.

Det behövs tillräckligt med tid för att kunna göra bra utredningar – tid för tillräckligt med samtal, tid att skriva utredningarna och tid för reflexion för att kunna göra rättssäkra och bra bedömningar. Tid är också en möjlighet att tillgodogöra sig ny kunskap och forskning och ta till sig nya erfarenheter.

Det finns behov av att förbättra och utveckla arbetet. Myndighetsutövandet är ett mycket kvalificerat arbete och svårt. Det är navet i processen, och det borde vara högre värderat. Det viktigaste är att behålla kompetenta socialsekreterare och utredare inom utredningsenheterna, och för det behövs faktiskt att man satsar på att höja statusen, att man höjer lönerna, att det finns olika karriärvägar, så att man lyckas behålla eldsjälarna.

Jag kan stolt berätta att jag själv har varit med och tagit fram en vidareutbildning för erfarna socialsekreterare i Uppsala kommun. Den processen tog fem år. Vi började 2008, och kursen startade i februari 2013. Den har givits av Ersta-Sköndals högskola på masternivå, och i morgon är det avslutningsdags. Vi har haft jättebra föreläsare, till exempel Bodil Rasmusson och Bo Vinnerljung.

Det känns som att vi nu står vid ett vägsval. Det handlar om resursfördelning. Ska socialtjänsten präglas av kvalitet eller av kvantitet framöver? Ska vi träffa så många familjer som möjligt, eller ska vi ha möjlighet att göra ett kvalitativt jobb?

Vi möter några av samhällets mest utsatta barn. De förtjänar att få träffa de mest erfarna och duktigaste socialsekreterarna för att de ska få den hjälp de behöver och inte fortsätta att fara illa. Det vill jag kämpa för, för det tycker jag att samhället är skyldigt dessa barn om vi ska ha en socialtjänst värd namnet framöver.

Ordföranden: Tack, My. Då var det dags för Fredrik Malmberg, barnombudsman!

Fredrik Malmberg, Barnombudsmannen: Jag tackar socialutskottet för inbjudan. Jag ska börja med att konstatera att vi alla kan göra skillnad i vår vardag genom att se och uppmärksamma barn som på olika sätt har det svårt.

Barnombudsmannen är en statlig myndighet. Vårt uppdrag är att lyssna på barn och unga och att bevaka och driva på så att barnkonventionen blir verklighet, inte minst i det offentliga Sverige.

En viktig utgångspunkt för oss är naturligtvis vad FN:s barnrättskommitté, som har att granska om länderna lever upp till barnkonventionen, har gett för rekommendationer till Sverige. När det gäller just barn i utsatta situationer har barnrättskommittén tryckt på ett antal saker i sin senaste granskning av Sverige. Sverige ska granskas igen det kommande året.

Man var orolig för att barn i utsatta situationer hade brist på inflytande och delaktighet när det gäller deras egen situation. Man kunde inte alltid se att barnets bästa fanns tydligt dokumenterat i handläggning och beslut. Det fanns

med som fraser, men man kunde inte alltid se det i verkligheten. Man noterade också brister i tillsyn och kontroll. En väldigt viktig punkt var att om rättighet ska bli verklighet för barn och unga måste man kunna utkräva dem och alltså framföra klagomål om det inte fungerar, och det är svårt för barn och unga att göra det, noterade barnrättskommittén.

Detta är något som regering och riksdag har tagit på allvar. Riksdagen klubbade ju för några år sedan en ny strategi för att barnkonventionen ska bli verklighet och stärkas i Sverige. Den har nio principer. På den här bilden visar jag tre av dem.

Riksdagen slog enhälligt fast att det är viktigt att barn ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem. Man var tydlig med att detta ställer höga krav på det offentliga Sverige för att göra det möjligt för barn och unga. Det ska vara på barns villkor.

Det är också viktigt att barn får kunskap om sina egna rättigheter. Om man inte har den kunskapen är det faktiskt svårt att ställa krav för att få de rättigheter man har.

Sist men inte minst ska naturligtvis yrkesgrupper och beslutsfattare ha kunskap om barnkonventionen och också omsätta det i sitt arbete.

Barnombudsmannen har de senaste åren i sina rapporter valt ett tema per år, som vi har djupgranskat och där vi låtit barn och unga komma till tals. Det har handlat om barn på särskilda ungdomshem eller om barn på HVB, alltså hem för vård eller boende, familjehem. Det har handlat om barn och unga som har upplevt våld eller sexuella övergrepp i nära relationer. Det har handlat om barn i arrest och häkte. Nu senast kom en rapport om barn och unga som har erfarenhet av psykisk ohälsa.

I rapporterna har vi gjort granskningar, men vi har framför allt låtit barn och unga själva komma till tals på sina egna villkor om vad de tycker fungerar bra eller mindre bra och vilka råd de vill ge till riksdagen. Rapporterna har också skickats till riksdagen.

De har kommit till uttryck på olika sätt. Jag tänkte börja med att visa en digital berättelse som en flicka har gjort. Den här berättelsen handlar om detta med att vara i familjehem:

Det har gått ett tag sedan, men det är fortfarande så mycket jag inte förstår. Jag har bott i olika familjehem sedan jag var tretton år. Ett av ställena trivdes jag bra på, för där var jag verkligen en del av familjen. Vi åkte till stranden och det var släktmiddagar. Jag fick alltid vara med släkten. Det kändes tryggt.

En dag berättade min familjehemsmamma att soc hade ringt och sagt att jag skulle flytta därifrån så fort de hade hittat ett nytt familjehem, för mina föräldrar ville inte att jag skulle vara kvar där jag var. Jag trodde att det skulle ta ett tag, men så plötsligt, klockan 12 på natten, kom de, och jag var tvungen att åka därifrån. De sade att jag skulle till ett jourhem, men jag förstod inte varför och inte varför jag var tvungen att åka just där och då. Soc sade att det är för att du är SoL-placerad, och då har din pappa rätt att göra så här.

Men jag förstod ändå inte. Jag tycker det är helt sjukt att han har makten att bestämma det. Soc hade också sagt att de inte ville att min familjehemsmamma skulle berätta något för mig om flytten innan. Hon gjorde

det ändå, för hon tyckte att det var orättvist mot mig. Jag har aldrig fått veta varför jag inte skulle få veta innan.

När vi står i hallen och ska åka säger soc att jag måste lämna kvar hunden – det enda som har varit min trygghet i livet! Då krossades min värld. Soc sade att de var hundrädda på jourhemmet som jag skulle till. I ren protest låste jag in mig på toan och vägrade följa med. Men då hotade de med att ta dit polis och bryta upp dörren.

I stället för att hota tycker jag att de skulle kunna ge mig den information jag hade rätt att få. Det var faktiskt mig det handlade om. I stället skedde allting över huvudet på mig, så jag fick inte få veta när jag skulle få träffa min hund igen.

Jag har bott i flera olika familjehem sedan dess, men bara på ett ställe har jag känt mig som en del av familjen. Det är nästan alltid trassliga relationer bakom någon som är familjehemsplacerad, och då behöver man en välkommen känsla när man kommer hem. Man vill vara med på julkort och inte bli glömd när man ska äta middag. Det värsta man kan göra för barn som har haft det jobbigt är att inte låta dem vara med och känna samhörighet.

Detta är en av de röster som talar om detta med att man känner att man inte får sina rättigheter förverkligade och inte får komma till tals.

I rapporten om barn och unga i samhällsvård talas det mycket om att lyssna på olika sätt och att det fanns olika typer av bestraffningssystem, något som Socialstyrelsen senare har uppmärksammat. Här kommer några autentiska citat från barn och unga, inlästa av skådespelare.

Lisa: Vi känner oss inlåsta, ensamma och krossade. Och krossade är vi självklart. Vi är krossade, för det är ingen som lyssnar på oss. Det är ingen som tror oss hur mycket vi än snackar och visar hur vi mår. Vi kommer inte att få hjälp, för det är ingen som tror oss. Föräldrarna tror bara på de vuxna. De som är yngre – ungdomarna – har inget värde. Förstår ni vad jag menar?

Lovisa: Men som det där men knackningen. De har ju gått in i mitt rum flera gånger när jag bara haft trosor på mig. Då har jag sagt: ut med er! Det är inte för att vara otrevlig utan bara för att det liksom är pinsamt att stå där i bara trosorna. Då får man ett långt snack, kanske på en timme, om attitydproblem och en massa sånt.

Viktor berättar om sin socialsekreterare: Jag får söka honom i två veckor innan jag får tag i honom. När jag ringde i fem veckor ringde de fan inte upp. De i växeln sade bara: Jamen jaha, är det du igen?

Erika: Man vill veta att de bryr sig om en – inte bara: Nu får du bo här, och nu slutar vi att ha kontakt med dig, för nu bor du på det här stället. Så länge du får mat och tak över huvudet får du vara nöjd. Det får typ inte vara så här, för då känner man sig som en fånge i ett hus.

Maja: Jag sade att jag inte ville vara här. Jag sade tre gånger att jag trivs verkligen inte. Jag mår riktigt dåligt. De sade: Men vi kan inte flytta dig.

Till slut mådde Maja så dåligt att hon avvek från familjehemmet på egen hand. I stället för att bo i ett nytt familjehem blev hon placerad i ett HVB på grund av sitt beteende:

Maja: När man försökte få dem att förstå så bryr de sig inte, men när man väl gör något allvarligt för att de ska förstå tar de och förvränger det till något annat och anser det som dåligt beteende. Men det beror egentligen på den miljö man är i.

Lisa beskriver en omtyckt anställd: Det känns levande när vi är med henne, för hon vet hur ungdomar är. Hon vet vad vi har för svårigheter, hur jobbigt vi har det just nu och vilka rättigheter vi har: Det är därför hon behandlar oss som vanliga tonåringar.

Man beskriver helt enkelt hur man får signalera väldigt kraftigt, och det är först när man själv blir utagerande som vuxenvärlden reagerar. Det är vad många barn och unga förmedlade i den rapporten. Man förmedlar också detta med bestraffningssystemen, som går ut på att man får ekonomiska avdrag om man är på HVB och inte sköter sig, och det slutar också ofta med att man i många fall inte får träffa sin egen familj eller sina syskon. Mer finns i rapporten.

Ungdomarna berättar också hur de tycker att det borde vara. Då jobbar de mycket med collage. Det finns många i boken. Det här är ett av dem. Så här skulle man vilja att kontakten med socialtjänsten var:

- De ska höra av sig.
- De ska vara glada.
- De ska vara trevliga, hälsa på oftare än fyra gånger per år.
- De ska tänka på vad som är bäst för ungdomen.
- De ska lyssna.
- De ska ha humor.

Detta kunde ungdomarna prata långa stunder om och förklara vad de menar med de begrepp som står här. Det som kommer i fokus i det här collaget och i nästan alla årsarbeten vi har gjort är relationen och bemötandet. Detta är vuxenvärlden inte tillräckligt uppmärksam på. Det är sällan man ser dessa uttryck i en anställningsannons, och det är kanske svårt att få in dem där, men det är väldigt viktiga egenskaper för att barn och unga ska känna sig trygga i mötet, inte bara med socialtjänsten utan också med dem som jobbar på behandlingshem.

I grund och botten kokar allt i rapporten ned till det här citatet. Barn och unga fick själva välja det budskap man för några år sedan ville ge till socialutskottet, men även till regeringen: Möt oss som människor, inte som problem, objekt eller föremål. Det är den önskan man har, men man upplever inte det alla gånger om man är i samhällsvård. Flera barn och unga pratar om att man möts av negativa förväntningar.

Den rapport som vi släppte efter det handlar om barn och unga som har varit utsatta för våld och övergrepp i nära relationer. Barnen pratade mycket om väldigt många aktörer. De pratade om polisen, de pratade om vården och de pratade om skolan. Till sist var det en ekande tystnad kring en aktör som gjorde oss på Barnombudsmannen rätt chockade, och det var att vi hörde nästan ingenting om socialtjänsten. Det handlar ändå om barn och unga som hade levt med våldet och med övergreppen, och många av ungdomarna hade haft svårigheter under en stor del av sin uppväxt.

Trots att vi har en öppen metod var vi tvungna att börja ställa ganska preciserade frågor kring socialtjänsten. Vi tänkte att den måste ha funnits i deras liv. Men många beskrev att det var en aktör som de upplevde fanns till för

vuxna. Det var inte för dem. Det är väl till för de vuxna som knarkar eller har andra problem. Det kan inte vara för oss, sade de.

Det är klart att den är till för dem. Om man har vuxit upp med våld och sexuella övergrepp är den en viktig aktör för att ge stöd. Men många av barnen i de här kvalitativa samtalen kunde inte beskriva att de hade sett, mött eller fått ta del av stöd från socialtjänsten. Det kanske de hade fått, men de kunde inte beskriva det själva.

Det här är en digital berättelse som en pojke som var med i arbetet har gjort. Berättelsen uttrycker lite av det jag just har sagt.

Det är ett lotteri, ett lotteri med alltför liten vinstchans. Insatsen är en barndom. Potten är en förstående socionom, psykolog eller domare som lyssnar på barn och tar vara på din situation, din situation som utsatt. Jag har träffat runt 25 personer. Det har varit psykologer, socionomer och domare. Av dessa är det ungefär en femtedel som verkligen lyssnat, som tagit vara på det jag har sagt och som har försökt göra just min situation bättre. En på fem har gjort det alla ska göra. Resten har inte gjort det, trots deras utbildning och kompetens. De lyssnade inte. Förstod de inte? Eller ville de inte förstå?

På myndigheter som socialen, BUP och domstolen har jag inte känt att de har lyssnat på mig. Det är barnen alla utredningar, förhandlingar och intriger handlar om. De är i centrum för konflikterna. Det är dem det handlar om. Varför lyssnar man inte på vad barnet själv vill? Om någon hade lyssnat på vad jag ville från början hade mitt liv antagligen sett helt annorlunda ut. Många år har gått förlorade på grund av att man inte lyssnade på mig från början.

Det som har varit går inte att förändra. Jag kan inte ställa tillbaka klockan, men jag kan förändra framtiden genom att göra denna film och strida för barns rättigheter.

Jag ska tillägga att alla digitala berättelser – det finns fler på vår hemsida, barnombudsmannen.se – är gjorda helt och hållet av ungdomarna själva. Vi har alltså inte illustrerat åt dem. De har valt illustrationer, musik – om det finns – text och det de vill förmedla helt själva.

Jag ska inte gå in mer på de andra rapporterna, men jag kan nämna dem kort. Vi hade en rapport i fjol om barn i arrest och häkte. Nu i år har vi en om barn och unga med psykisk ohälsa. Om vi tittar på just socialtjänsten skildras det också i de berättelserna att man många gånger har upplevt att tidiga insatser har saknats. De barn som vi har mött i arrest och häkte har många gånger varit med om svåra saker i barndomen. Men de beskriver att det är först när man själv blir utåtagerande som det händer något.

Vi var också intresserade av om man i den situationen upplever att socialtjänsten besöker en när man är i arrest och häkte, om det finns en beredskap för att bli emottagen när man kommer ut från en sådan situation. Det fanns inte direkt några röster om det heller. Det är också ett tecken att fundera över.

När det gäller psykiatri har jag mött barn som har varit inlagda i sluten psykiatri och som inte har kunnat släppas ut eftersom samverkan med socialtjänsten inte har fungerat som den borde. Det har inte funnits någonstans dit de kan ta vägen. De har fått vara kvar på kliniken, vilket naturligtvis är helt oacceptabelt – för att ta ett exempel. Det är kvalitativa exempel. Det behöver

inte betyda att det alltid eller ofta fungerar på det sättet, men det är ändå tecken att fundera över.

Det senaste året har vi också haft ett uppdrag tillsammans med Socialstyrelsen som jag ska avrunda med att berätta lite kort om. Det är ett uppdrag från regeringen om att låta barn och unga få komma till tals när det gäller hur de tänker att socialtjänsten skulle kunna bli mer tillgänglig för barn och unga, inte minst via webben. Det senaste halvåret har vi pratat med barn och unga som har haft erfarenhet, eller borde ha haft erfarenhet, av socialtjänsten. De har varit i olika utsatta situationer. Det här kan man också läsa på vår hemsida.

Det här är några av de saker som barn och unga själva har tagit fram i samtal med oss. Det är saker som de tycker vore viktigt att få veta som barn och ung. De vill få veta vad som är okej eller inte. Jag kommer att visa ett citat så att ni förstår vad det handlar om.

- De vill veta vilka rättigheter man har egentligen, när man är i sådana situationer.
- De ställer sig frågan: Vad är och gör socialtjänsten? Det vet man inte alla gånger.
- Hur får man kontakt med socialtjänsten?
- Många är också upptagna av att man har kompisar som är i väldigt svåra situationer. Hur kan man hjälpa en vän?
- Om man har det svårt vill man också veta om man är ensam om att ha det på det här sättet. Finns det andra som har det så? Och finns det exempel på att det går bra?

Det här är en röst om den egna situationen och önskemål kring det:

Nej, jag hittade faktiskt alla mina soc-papper för ett år sedan kanske. Jag har tydligen haft utredningar redan när jag var sex år gammal. Jag hade ingen aning om det.

Fråga: Hur tänker du om det?

Jag blir skitarg. Det var inte okej. Det hade mina föräldrar gömt för mig.

Det är ett exempel på att man vill kunna få mer kunskap om sin egen situation, om man är i åtgärder på olika sätt.

Vilka är mina rättigheter? Det vet man inte alltid när man är liten. Det här ett citat om det, från ett annat barn:

Det är vad man har för rättigheter och så där. Man har alltid fått höra: Jag är din förälder, jag ska bestämma över dig och jag får slå dig.

Vad är socialtjänsten till för? Vad tänkte du att socialtjänsten kunde hjälpa till med? Tänkte du att de kunde hjälpa till med något särskilt?

Jag trodde inte att de skulle kunna hjälpa till över huvud taget. Jag vet inte riktigt. Det är svårt att tänka nu. Jag trodde väl mer att de var för vuxna och hjälpte barn genom vuxna. Typ så tänkte jag väl, tror jag.

Det är ett ganska typiskt citat från barn och unga.

Hur kontakter man soc då?

Ja, jag undrar väl helt enkelt om barn själva har någon möjlighet att höra av sig till dem direkt, om det finns något nummer – det känns som att det inte finns något allmänt nummer dit man kan ringa – eller om man måste gå via andra organisationer, eller vad man ska säga.

Det finns en väldigt stor okunskap om barn och unga har rätt att över huvud taget kontakta socialtjänsten och hur man i så fall gör det.

Sist men inte minst är det viktigt att kunna få kunskap på olika sätt. Och man nämner naturligtvis skolan som en arena där man gärna skulle vilja möta socialtjänsten. Det gör man också på en del håll i Sverige.

Det kanske är en konstig tanke, men de borde ta upp det i skolorna, att våld inte är okej. För det fick jag aldrig lära mig. Jag trodde att det var normalt. Jag tänkte att alla andra hade det likadant. Jag tänkte aldrig på att det var fel.

Fråga: Tror du att man på något sätt hade kunnat få dig att förstå det när du var 13 år och hade behov av stöd?

Ja, om någon hade kommit till skolan i ganska tidig ålder och förklarat att det här är socialtjänsten och vi gör det här.

Den sista bilden som jag visar handlar om barns syn på bemötande. Vi kommer tillbaka till bemötande. Vad tycker barn och unga är viktigt när de möter vuxna i en sådan situation? De barn vi har träffat pratar om hur man talar, att det är A och O – de måste kunna förstå det som man berättar om – och att man ska vara bara normal och vanlig, en människa. Vi kommer tillbaka till det här med att se mig också som en människa. De vill bli bemötta av en människa. ”Lyssna på mig, inte bara på föräldrar. Jag är jag och ingen annan. Min syster kanske hade problem. Det betyder inte att jag är samma person som hon” – för att ta ett väldigt konkret exempel. ”Se mig! Berätta, förklara och berätta igen! Det är svårt att ta in allt första gången.”

Och inte minst: Det är lika viktigt att man är tillgänglig på nätet som in real life. Det räcker inte att bara finnas där som myndighet; man måste också finnas där barn och unga finns. Barn och unga berättar att de googlar på saker när de söker hjälp. Om de när de googlar på olika typer av svårigheter som man kan komma på att googla på inte hittar myndigheter på sökindexen kommer de inte heller att hitta till myndigheten.

Det var den sista bilden med barns röster. Tack för att jag fick vara med!

Ordföranden: Nästa talare är Bodil Rasmusson, universitetslektor vid Socialhögskolan i Lund. Hon ska tala om familjehemsutredningar och socialt arbete i praktiken.

Bodil Rasmusson, Socialhögskolan i Lund: Jag vill börja med att tacka för möjligheten att komma hit och tala om ett flerårigt forskningsarbete som finns dokumenterat i boken *Ett utvalt hem till ett utvalt barn* som jag har skrivit tillsammans med min kollega Margareta Regnér från Göteborgs universitet, med stöd från Allmänna Barnhuset.

Syftet med forskningen var att beskriva, undersöka, analysera och diskutera familjehemsutredningar i teori och praktik samt att bidra till att upptäcka problem, dilemman och möjligheter i socialt arbete inom detta fält. Det är ett brett syfte som har sin utgångspunkt i det vi inledningsvis fann, nämligen ett område som var utforskat såväl i Sverige som internationellt. Det var svårt att hitta referenser över huvud taget som beskrev det arbetet i teori och praktik.

I Sverige har vi sedan 1980-talet Kälvestenmetoden, eller -modellen, och Pridemodellen som är en importprodukt från USA. De var de mest använda och etablerade metoderna i Sverige vid tidpunkten då vi började vår forskning, men det fanns lite kunskap och lite dokumentation om vad de här metoderna faktiskt består av och hur de ska användas. Det fanns stor variation i användningen av olika metoder i kommunerna. Det var en väldigt svåröverskådlig mångfald som krävde sitt för att försöka få någon som helst överblick över den.

Det är ett område som har rönt mycket kritik från granskande myndigheter under årens lopp. Det återspeglas i många statliga utredningar sedan *Källan till en chans* kom 2005 och fram till den nu aktuella utredningen om översynen av LVU. Det har lett till att Socialstyrelsen 2008 fick ett regeringsuppdrag att göra en systematisk kunskapsöversikt över utrednings- och bedömningsinstrument internationellt. Uppdraget handlade om att söka efter evidensbaserade metoder internationellt, och bakom detta fanns en förhoppning om att det skulle gå att hitta metoder som kunde visa på evidens i förhållande till framgången i placeringen. Kunde det finnas en metod som var bättre än någon annan, och evidens för detta?

När det gällde de svenska modellerna skrev Socialstyrelsen att "ingen av de två metoderna har i dag något starkt forskningsstöd". Man fann inte heller någon evidensbaserad metod internationellt. Detta blev utgångspunkten för Socialstyrelsen som i stället påbörjade arbetet med ett nytt instrument för den initiala bedömningen som nu heter BRA-fam och som har blivit klart alldeles nyligen för spridning i landet.

Dessa utgångspunkter utmanade oss i vår forskning. Vi har grävt djupare in i Pride- och Kälvestenmodellerna i flera olika avseenden.

- Vad har de för ursprung?
- Hur har de spridits och implementerats?
- Vad innehåller de?
- Vad är syftet?
- Vad finns det för material?
- Vad finns det för redskap för praktiken?
- Vilka teoretiska grunder vilar de på?
- Är de aktuella fortfarande?
- Är de relevanta i förhållande till aktuell forskning?

Vi har också intervjuat erfarna socialsekreterare och gjort observationer i så kallade tolkningsmöten samt intervjuat nyckelpersoner som har funnits med i utvecklingen.

Kälvestenmodellen var den av modellerna som hade dokumenterat forskningsgrund, och det är den jag fokuserar på vidare. Den har sitt namn efter Anna-Lisa Kälvesten som vi inte tvekar att tala om som pionjär inom socialt arbete och som en av de skickligaste forskarna om barn och familjer i Sverige. Men vi fann att hennes gärning var bortglömd och även ignorerad. Frågan varför behövde förstås ställas. Jag återkommer till den.

Forskningen som ligger till grund för Kälvestenmodellen bedrevs från mitten av 1960-talet och framåt på Barnbyn Skå där Anna-Lisa Kälvesten var draglok tillsammans med Gustav Jonsson, Graziella Meldahl med flera. Detta är några boktitlar från den tiden: *Barn och familjer – Metodutveckling i fosterbarnsvård* av Jonsson, Kellberg, Moberg-Hovmark, Dahl-Hellström och Holm och *Familjepsykologi – En handledning i intervju- och tolkningsmetodik* av Kälvesten och Meldahl. Det var stora kvantitativa och kvalitativa undersökningar som gav mycket omfattande kunskap om barns och föräldrars villkor på den tiden och även om familjehem.

Anna-Lisa Kälvesten var mycket engagerad för utsatta barn, och hennes teoriutveckling och forskningsmetodik i de intervjuer som gjordes i forskningsprojekten på Skå översattes i samarbete med praktiker till redskap för praktiken. Det var dels en familjeintervju, dels metodiken i hela förfarandet i familjehemsutredningar. Hon utbildade själv utbildare och handledde och analyserade material för att implementera kunskaperna. Detta finns dokumenterat utifrån ett fyraårigt utvecklingsarbete i Stockholm där Anna-Lisa Kälvesten handledde ett omfattande metodutvecklingsarbete tillsammans med praktiker. Själva modellen dokumenterades i en lärobok som heter *Familjepsykologi*.

Det finns många varianter på Kälvesten, men när vi talar om modellen i detta sammanhang är det ursprungsmodellen det handlar om. Modellen – när den tillämpas enligt intentionerna – innebär fyra faser i en omfattande utredning: kontaktfasen, orienteringsfasen, intervjufasen och uppföljningsfasen. Själva kärnan är familjeintervjun där två intervjuare är engagerade, en med vardera parten i en familj, utifrån en omfattande intervjuguide som alltså har sitt ursprung i Kälvestens forskningsintervjuer. Intervjuerna tolkas av en utomstående tolkare.

Det handlar alltså om utredningar som är grundade i vetenskap och beprövad erfarenhet. Om man följer manualen och om man följer de ursprungliga intentionerna, de olika faserna, handlar det om att få omfattande och systematiska utredningar som ger djupa kunskaper om framför allt familjeklimat men också materiella och andra förutsättningar för att ta emot ett barn.

Vi menar att Kälvestenmodellen tillgodoser många av de krav som vi i dag talar om när det gäller evidensbaserad praktik. Men varför var forskningen då bortglömd och ignorerad? Modellen lever i praktiken, men själva forskningsbakgrunden talas det inte om särskilt ofta längre. När det gällde glömskan

tolkade vi det som en fråga om genus. Anna-Lisa stod i skuggan av den kände Skådoktor Gustav Jonsson. Hon tog också ställning i den tidens vårdideologiska debatt på ett sätt som inte gjorde det lättare för henne.

Nu finns det föreställningar om och det talas mycket om att Kälvestenmodellen skulle vara föråldrad, något som vi på olika sätt, med hjälp av forskning om familjeteori och annat, har visat inte stämmer. Det finns mycket okunnighet och mytbildning om modellen som orsaker till glömskan.

Som sammanfattning av resultat i denna del av vår forskning säger vi att vi har en berättelse om framsteg, en kunskapsgrund i Sverige att vara stolta över och som har burits av professionen genom decennier. Anna-Lisa var med och utbildade de som sedan har utbildat vidare och burit upp denna kunskap. Kälvestenmodellen har överlevt i praktiken och används fortfarande ”by the book” i många kommuner.

Men den kritik som har riktats mot den här typen av utredningsarbete är förstås inte heller obefogad. Det finns skillnad i ambitionsnivåer i kommunerna med stora brister och en svåröverskådlig mångfald långt ifrån de ursprungliga modellerna. Detta är förstås inte något som vi ska vara stolta över. Men vi vill framhålla att det är viktigt att värna om den unika svenska kunskapsgrund som finns i Kälvestenmodellen och i den beprövade erfarenheten hos erfarna praktiker.

Ordföranden: Vi hälsar Bo Vinnerljung, professor på Socialhögskolan i Stockholm välkommen fram. Han ska tala om socialt utsatta barns utveckling.

Bo Vinnerljung, Socialhögskolan i Stockholm: Tack för inbjudan! Det som jag kommer att säga baseras huvudsakligen på studier av hela den svenska befolkningen i olika födelseintervall.

Vilka är de socialt utsatta barnen? Jag och mina kolleger på Socialstyrelsen har gjort en lång rad studier av självmord bland unga människor och bland unga vuxna. På bilden som jag visar har vi topplistan. Detta är relativa risker. Normalbefolkningen har 1. Om en grupp har 2 är det 100 procent fler, och där någonstans börjar vi tala om höga överrisker. Om vi är över 5 är det mycket höga eller till och med extrema överrisker. De barn som hamnar i samhällets vård ligger också allra högst upp på den här listan. Bland barn som växer upp i fosterhem är det sex gånger vanligare med självmord i ung vuxen ålder jämfört med andra barn.

Det går ganska dåligt för socialt utsatta barn, oavsett vad vi tittar på. Vi kan se på barn från familjer med långvarigt eller återkommande socialbidrag. Ni kan se på bilden att oavsett om det är självmordsbeteende, missbruk, kriminalitet eller vad det än är har vi mycket höga överrisker jämfört med andra barn.

De barn som vi tar hand om under större delen av deras barndom, de som växer upp i fosterhem, går det ännu sämre för. Om vi tittar på självmordsbeteende har ungefär var sjätte, var sjunde flicka som har vuxit upp med samhället som föräldrar varit inlagd på sjukhus för självmordsförsök någon gång

mellan 18 och 28 års ålder. Om vi tittar på dem som vi tar hand om som tonåringar är vi uppe i en av fyra eller en av fem – också flickor.

Om vi tittar på de barn som vi har tagit allra störst ansvar för, där vi egentligen har låtit samhället bli föräldrar eller ha ansvaret för föräldragärningen under lång tid, ser det inte särskilt bra ut. Man säger sig alltid att vi ju inte vet hur det hade gått om vi inte hade ingripit. Det är helt riktigt. Men mina kolleger i olika länder som har försökt besvara hur det i så fall hade gått har egentligen inte hittat några exempel över huvud taget på positiva långsiktiga effekter – oavsett hur man än har konstruerat jämförelsegruppen, oavsett vilka statistiska metoder man har använt.

Mina kolleger i USA säger om vanlig standardiserad familjehemsvård eller institutionsvård utan några försök till förbättringar att ska man inte hoppas på några utvecklingsvinster med tanke på hur vården ser ut i dag. Däremot får barnet ett bättre skydd. Och det är självklart väsentligt. Men här i Sverige, oavsett vad vi tittar på – psykisk ohälsa, kriminalitet eller mortalitet – går det sämre för de barn som vi tar hand om under större delen av deras barndom än för barn som växer upp hemma i de 2–3 procent fattigaste familjerna, de socialt mest utsatta familjerna.

Vi forskare letar hela tiden efter riskfaktorer som vi kan påverka. Det är väl intressant att kön är en riskfaktor, men det kan vi inte göra någonting åt. När det gäller vad som är den starkast påverkbara riskfaktorn för de här barnen har vi väldigt klara besked från svensk befolkningsforskning. Det är skolmisslyckanden. De här barnen klarar sig väldigt dåligt i skolan. Vi kan på den tabell som jag visar här se att av barn som växer upp i familjer med mycket socialbidrag eller i fosterhem klarar majoriteten av pojkarna sig dåligt. De får inga betyg, ofullständiga betyg eller tillhör den sämsta sjättedelen i befolkningen. Mycket få kommer över medel. Det går lite bättre för flickorna, men inte mycket.

Om vi tittar på hur betyg och även utbildning stämmer överens med barnens begåvning – vi har nämligen data på pojkarna från mönstringen – ser vi att barn med socialt utsatt bakgrund får radikalt sämre betyg i skolan än andra barn med samma begåvning. De får också sämre utbildning än andra barn med samma begåvning. Även där är det stora skillnader. De får också sämre utbildning än andra barn med samma betyg. De blir alltså lurade på konfekten flera gånger om.

Vi har gjort ganska djupgående analyser för att se varför de barnen klarar sig så dåligt i skolan. Vi hittar inte mycket som förklarar det. Att de till exempel har föräldrar som har ett kraftigt missbruk eller en psykisk sjukdom har inga samband över huvud taget med deras skolbetyg.

Vi har gjort analyser för att se hur mycket den höga frekvensen av skolmisslyckanden förklarar de höga överrisker för ogynnsam utveckling som de har. På tabellen som jag visar kan vi se barn med långvarigt socialbidrag. Den vänstra, ljusblå stapeln är relativa risker. De här barnen har fem gånger högre risk för allvarlig kriminalitet i ung vuxen ålder jämfört med andra barn. När vi tar bort den statistiska effekten av att de har klarat sig så dåligt i skolan sjun-

ker de väldigt höga, extrema staplarna till nästan hälften. Det är mycket ovanligt att man i befolkningsstudier med epidemiologisk analys hittar en enda riskmarkör som förklarar så här mycket. Vi börjar närma oss sambandet mellan rökning och cancer.

Vi gör också analyser av bara socialt utsatta barn, alltså när vi inte jämför dem med normalbefolkning, och tittar på vilka faktorer som verkar öka risken för att det går dåligt för dem. Den enda faktor vi hittar, oavsett vad vi tittar på, som har ett konsistent och starkt samband med att det går dåligt för dem är att de har misslyckats i skolan. De faktorer som vi traditionellt tänker ska ha stort utslag, som att mor eller far har missbruksbakgrund eller en psykisk sjukdom, har ingen eller väldigt liten betydelse – inte heller mammans utbildning. När det gäller fosterbarn spelar inte heller ålder vid placering, alltså de som har varit lång tid i vård, någon roll.

Likadant blir det om vi vänder på steken. Vad är det som förutsäger att det går bra för de här barnen? Det är att de inte misslyckas i skolan. Det är den enda faktorn som har ett konsistent och starkt samband med att det går någorlunda hyggligt för dem. De behöver inte ha klarat sig bra i skolan, men de får inte ha misslyckats. Återigen har de faktorerna som vi traditionellt brukar sätta i samband med att det går dåligt eller bra för barn ingen större betydelse i våra analyser.

Jag ska säga någonting om hälsa också. Detta är inte en befolkningsstudie. Det är en nyligen gjord studie i södra Sverige där vi gjorde systematiska hälsokontroller på 120 barn som aktualiserades av socialtjänsten för eventuell dygnsvård. En skolöverläkare undersökte samtliga barn enligt en viss procedur. Han fick skriva 94 specialistremisser. Vartannat barn fick minst en remiss, och han har enbart tittat på somatisk hälsa. Om vi inte hade gjort undersökningarna är det sannolikt att de allra flesta av ohälsotillstånden inte hade upptäckts utan hade följt med barnen in i samhällelig vård.

Vi har också gjort studier på barn som befinner sig i vård och finner att det finns mycket av oupptäckt, och behandlingsbar, somatisk ohälsa bland de barnen. Det är också radikalt sämre vaccinationstäckning bland barn som har varit flera år i vård jämfört med andra barn.

På den sista bilden kan ni se vad som är möjligt för er som politiker att göra för att förbättra inte bara de här barnens framtidsutsikter utan också deras liv, deras dagliga liv. Många av mina kolleger i forskarvärlden säger att det första steget blir att nationellt fastslå en minimistandard för hälsoomhändertagandet. Likadant behövs en minimistandard för hjälp och stöd i skolan. Det är orimligt att det är upp till varje enskild kommun och att det är upp till varje enskild socialsekreterare att bestämma det. De här barnen får ett radikalt sämre hälsoomhändertagande än andra barn, och de får också sämre hjälp i skolan än andra barn som har samma förutsättningar för att klara sig. De här barnen realiserar inte sin potential i skolan.

När det gäller placerade barn är situationen så illa att många av mina kolleger och jag undrar om det inte är dags att fundera i termer av en rättighetslagstiftning, av typ LSS, rättighet att få en hälsokontroll till exempel, rättighet

att få en koll på om man har misslyckats tidigt i skolan, till exempel när man är åtta eller nio år. Vi vet ganska väl vilka komponenter som ska ingå i den minimistandarden för att det ska ge effekt.

När vi har klarat det någorlunda hyggligt kan vi ta itu med lite svårare saker.

Ordföranden: Tack så mycket för det. Innan paus har vi två föredragshållare kvar, det är Titti Fränkel, utvecklingschef socialt arbete hos SSR och Kristina Folkesson, socialpolitisk strateg hos Vision.

Titti Fränkel, Akademikerförbundet SSR: Tack för att vi får vara här, vill jag börja med att säga. Jag representerar akademikerförbundet SSR, som är ett fackförbund och en professionsorganisation som organiserar 80 procent av landets socionomer.

Vi har en god bild av hur det ser ut och är bekymrade i dag över den höga personalomsättningen som hindrar våra socialsekreterare att göra det de skulle kunna göra. Vi har fått målande beskrivningar här av våra medlemmar Carina Nyström och My Eriksson av hur komplext och svårt det här arbetet är och vilka krav det faktiskt ställer på kompetens.

Jag tänker prata om arbetsbelastning, personalomsättning och en alternativ karriär som specialistsocionom som ett sätt att få fler att stanna i yrket.

Vad är då problemet? Jo, det allra svåraste arbetet med att utreda barn som far illa och det mest grannlaga arbetet utförs i dag av dem som är nyast och minst erfarna i yrket. Socialsekreterare i social barnavård har blivit ett genomgångsyрке. Bristande introduktion, överbelastning och stress gör att man lämnar yrket så fort man kan, och det leder till kompetens- och erfarenhetsbrist på de arbetsplatser där man arbetar med de här frågorna.

Det är för mycket administration, precis som My sade. 70 procent av en socialsekreterares arbetstid går åt till administrativa arbetsuppgifter, har vi fått en siffra på, i stället för att de träffar klienter och har goda möten.

Var tredje handläggare är nyanställd. Det fick vi också en beskrivning av tidigare av My. Sju av tio chefer har arbetat kortare tid än tre år. Det här betyder att cheferna inte kan utgöra det stöd som de nya behöver, eftersom de själva är nya.

Man behöver naturligtvis ta ett helhetsgrepp på det här problemet. Det behöver angripas från en mängd olika håll. SSR har haft ett projekt om traineeanställning, alltså ett års förstärkt inskolning i yrket, som slog väl ut. Det prövas nu också på andra håll i landet.

Vi vet att man behöver en kompetenstrappa där arbetsuppgifter och kompetens- och löneutveckling går hand i hand. Man behöver kunna specialisera sig under tiden i specialområden inom området barn som far illa.Handledning är också helt nödvändigt. Men man behöver skapa alternativa karriärer. Vi har utvecklat en ny tjänst som vi kallar specialistsocionom. Vi menar att titeln specialistsocionom ska vara nationellt känd och vara en enhetlig titel där alla vet vilka krav som ställs och vad det innebär.

Även SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, har kommit fram till samma slutsats. Man säger att möjlighet till alternativa karriärvägar måste utvecklas för att komma till rätta med den höga personalomsättningen.

Specialistsocionomen i vår modell ska ha sju års erfarenhet som handläggare eller chef i social barnvård. Man ska också ha en vidareutbildning på 60 högskolepoäng, alltså ett år, med inriktning mot barn och unga. Man ska ha socionomexamen eller, och det har vi lagt till, annan relevant examen, enligt Socialstyrelsens kommande föreskrift.

Jag vill fästa utskottets ledamöters uppmärksamhet på att Socialstyrelsens förslag till föreskrifter just nu är ute på remiss. De innebär en sänkning av de nuvarande kraven i relation till de allmänna råd som fortfarande gäller. Jag tror inte att det har varit riksdagens mening från början, men så ser det ut. Det var bara en liten avstickare som jag ville passa på att göra.

För att återgå till titeln specialistsocionom tänker vi att det handlar om spetskompetens. Det ska vara en expert som finns på chefsnivå, sidoordnad chefen men med chefslön.

Specialistsocionomen ska ge specialiststöd till chef och handläggare, föra in aktuell forskning i verksamheten, sammanställa kunskapsunderlag och stötta lokalt utvecklingsarbete. De förväntade effekterna är att det blir mindre tungt och ångestfyllt för de nyanställda, att fler stannar i yrket och att fler väljer att utvecklas, eftersom det finns en utvecklingspotential.

I dag vet vi att duktiga socialsekreterare som vill vidare väljer att bli chefer, för det finns inget annat. Och man kanske inte är en lika bra chef som man var handläggare. Det är inte alls ovanligt.

Vi menar att det här skapar incitament för kompetensutveckling för personalen och också för utveckling av specialistutbildningar. Det blir en kvalitets-säkrad verksamhet. Specialisten medför ett ökat förtroende för socialtjänsten och en legitimitet för kommunens insatser, bättre arbetsmiljö och effektivare verksamhet.

Sammanfattningsvis menar vi alltså att minskad arbetsbelastning, administrativt stöd, successiv inskolning i yrket, stöd till chefer och en alternativ karriär kan minska den höga personalomsättning som vi ser i dag i socialtjänsten.

Ordföranden: Tack så mycket. Då hälsar vi Kristina Folkesson, socialpolitisk strateg hos Vision välkommen.

Kristina Folkesson, Vision: Tack så mycket för att jag har fått komma hit! Jag kommer från fackförbundet Vision, och vi organiserar alla yrkesgrupper inom socialt arbete.

Jag kommer att komplettera mycket av det som Titti har berättat och även mycket av det som My var inne på om arbetssituationen för socialsekreterare inom socialtjänsten.

Precis som flera har varit inne på är det en utmaning i dag att behålla och rekrytera erfaren personal. SKL kom med en rapport precis innan jul där de

visade detta. Precis som Titti just beskrev är alltså en av tre socialsekreterare nyanställd, och sju av tio chefer har jobbat färre än tre år. Det är klart att det här påverkar kvaliteten.

Vision har tagit initiativ till en kunskapsöversikt där vi har samlat all den forskning och kunskap som finns i Sverige i dag för att se vad det är som ligger bakom den här personalomsättningen och svårigheterna att rekrytera och behålla erfaren personal. En forskare som heter Pia Tham som har disputerat vid Stockholms universitet har gjort översikten.

Sammantaget kan man säga att kunskapsläget är knapert i Sverige och i de nordiska länderna. Det är lite bättre internationellt sett. Till exempel i USA har den höga personalomsättningen och rekryteringsproblemen inom child protection, som har debatterats i många år, lett fram till att man har en ganska omfattande forskning på vad det är i socialtjänsten som orsakar den här personalomsättningen.

Sammantaget kan man också säga att forskningen och kunskapsläget bekräftar bilden som vi har fått ta del av här i dag. Det är en tuff arbetssituation för landets socialsekreterare som jobbar med utsatta barn och unga.

Det vi vet, som forskningen säger, är att socialsekreterare kompenserar den här höga arbetsbelastningen till exempel genom att arbeta mer intensivt. Man skippar luncher och andra pauser, man tar med sig arbete hem, man arbetar när man är sjuk och man tar ut semester i stället för sjukfrånvaro. Sömnproblem är vanliga i den här gruppen. Som forskarna säger innebär det här en hög risk för sjukdom och ohälsa, vilket ju känns ganska naturligt.

Ett annat återkommande tema är tid – jag tror att det var My som var inne på det – eller snarare brist på tid. Det handlar om tid till klientkontakter, dokumentation, reflexion, samverkan och humor, som vi var inne på tidigare – kort och gott det som ligger i själva kärnan av socialsekreteraruppdraget.

En amerikansk forskare har gjort en tidsstudie och landar i att omkring 17 pågående ärenden är ett rimligt antal för att man ska hinna med. Det kanske inte går att översätta till svenska förhållanden, men det visar att det går att göra den här typen av tidsstudier på vad som faktiskt är en rimlig arbetssituation.

Pia Tham pekar också på att Inspektionen för vård och omsorg, alltså Ivo, inte längre berör personalsituationen i sina tillsynsrapporter, trots att brister som påtalas ofta relateras till tidspress och hög arbetsbelastning. Tidigare, när granskningsverksamheten låg på Socialstyrelsen, nämndes det här i större utsträckning.

Det vi också kan se sammantaget av alla de studier som finns är att nyutexaminerade socionomer är särskilt utsatta. Den pressade situation som råder på arbetsplatserna gör att de nya, den här tredjedelen som är ny hela tiden, inte får den introduktion som de behöver ha. Nya socionomer känner sig också ofta oförberedda på de krav och det kaotiska tillstånd som de möter på socialkontoren.

Däremot vet vi, precis som Titti var inne på, att de introduktionsprogram och mentorsprogram som finns är dokumenterat positiva. De fungerar, men

de når bara ett fåtal. Likaså är personer som har gjort sin praktik i den här typen av verksamhet mycket bättre förberedda. Mot det står att många socialkontor avböjer att ta emot praktikanter för att de har en så kaotisk arbetssituation.

Jag ska redogöra för några av Visions strategier för att komma till rätta med det här. En är att ha ett rimligt antal ärenden. Det är alltid svårt att komma med exakta mått. Det är olika i olika kommuner, inom kommuner, olika arbetsplatser, inom personalgruppen och så vidare. Men jag vågar ändå påstå utifrån den forskning som vi har att antalet ärenden per socialsekreterare måste minska.

Dokumentation återkommer som en orsak till hög arbetsbelastning. Dokumentation måste vi ju ha, för det är grunden till vår rättssäkerhet. Däremot är det viktigt att it-stöden, alltså den digitala arbetsmiljön, fungerar bra. Man lägger mycket tid på krånglande datorer inom socialtjänsten. Datasystemen är inte anpassade för socialtjänstens verksamhet, och de är inte användarvänliga. Det här känner vi är någonting som man behöver komma till rätta med för att det ska bli en optimal myndighetsutövning.

Det som jag pratade om tidigare med att synliggöra sambanden mellan villkor och kvalitet – jag var inne på det när det gäller Ivo, att vi önskar att de ska visa de här villkoren i sina tillsynsrapporter – gäller också Socialstyrelsens öppna jämförelser. Där finns också ett utrymme att mer spegla socialsekreterarnas arbetssituation för att få fram sambandet mellan den och kvaliteten.

Introduktionen måste självklart vara garanterad för alla socialsekreterare. Det handlar inte om en vecka, utan det handlar om att ha en lång, planlagd introduktion när vi nu arbetar med de mest utsatta i vårt samhälle.

Avslutningsvis ska jag göra en spaning. När det gäller det här med bristande kvalitet ser vi ett mönster. Det förklaras ofta med en sviktande kompetens bland socialsekreterare eller bland chefer. Lösningen på det blir ofta utbildningsinsatser. Utbildning är ju av godo, och vi behöver ha utbildning, men när situationen ser ut som den faktiskt gör ute på landets socialkontor ser vi en stor risk för att socialsekreterarnas känsla av otillräcklighet kommer att öka. Vi vet att de inte får frigjord tid för att ta del av kompetensutvecklingen. Man får inte vikarier, och examinationen måste ske på de här personernas fritid och semester.

Vi kan se att det då finns en stor risk att man går tillbaka till det här som jag beskrev med det kompensatoriska mönstret. Man jobbar mer och sätter sin hälsa på spel, och det tycker vi är en olycklig utveckling.

Ordföranden: Tack! Vi bryter nu för 20 minuters paus.

(PAUS)

Ordföranden: Jag ber Håkan Ceder, särskild utredare i Utredningen om tvångsvård för barn och unga att hålla sin presentation.

Håkan Ceder, Utredningen om tvångsvård för barn och unga: Tack för att jag har fått komma hit!

Jag är här i egenskap av att jag har ett uppdrag att som särskild utredare göra en översyn av tvångsvårdslagstiftningen för barn och unga, det vill säga se över LVU. I mitt uppdrag ingår också att se över vissa frågor som gäller placerade barn generellt, oavsett om barnet är placerat eller den unge är placerad enligt LVU eller socialtjänstlagen. I den senare delen har vi precis nyligen avlämnat ett betänkande till Maria Larsson, *Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga*.

Under den kvart jag har till förfogande tänkte jag koncentrera mig på framför allt de förslag som vi lägger fram i det betänkandet. I mån av tid, om jag har en eller två minuter kvar på slutet, tänkte jag säga någonting om fortsättningen av vårt arbete, nämligen det som handlar specifikt om tvångsvård.

Målet för vårt arbete är att se hur barns rätt kan stärkas i dessa sammanhang och om vi behöver vidta åtgärder för att stärka rättssäkerheten för barn i samhällsvård.

Innan jag berättar om våra förslag i delbetänkandet har det under senare år successivt vidtagits en rad ändringar i lagstiftningen för att förbättra möjligheten till en säker och trygg vård för barn och unga som måste bo utanför hemmet. Trots dessa förbättringar menar vi, efter en analys av området, att det fortfarande finns brister och problemområden. Det är det som är grunden för de förslag som vi lägger fram i betänkandet.

En grundläggande förutsättning för att barn som placeras i familjehem och jourhem får en bra vård är det som Bodil Rasmusson var inne på tidigare, nämligen att det görs bra utredningar av hemmen innan barnet placeras. En viktig förutsättning för bra utredningar är att vi har en tydlig lagstiftning om hur sådana utredningar ska göras.

Det finns ingen sådan tydlig lagstiftning i dag. Socialtjänstlagen behöver kompletteras på den punkten. Hur ska utredningarna genomföras? Vi menar att utredningarna bör genomföras i en tvåstegsraket. Först ska det genomföras en allmän lämplighetsutredning av ett potentiellt familjehem eller jourhem där hemmets allmänna förutsättningar att vara lämpligt för att ta emot barn och unga bedöms. I nästa steg, när det blir aktuellt att placera ett barn eller en ung person, ska det ske ett matchningsförfarande, att helt enkelt hitta ett hem som kan tillgodose de specifika behov som barnet har.

Vi vill införa en regel om obligatorisk kontroll i Rikspolisstyrelsens misstanke- och belastningsregister i processen både i den allmänna lämplighetsutredningen och i matchningsförfarandet. Vi tycker också att det är dags att ställa krav på att familjehem och jourhem som tar emot barn ska ha genomgått grundläggande utbildning för uppdraget. Här gjordes en ändring som trädde i kraft för drygt ett år sedan och som innebär att kommunerna har en skyldighet att tillhandahålla den utbildning som behövs. Vi tycker att det finns skäl att skruva på regeln ytterligare och kräva att man ska ha genomgått grundläggande utbildning.

Det finns problem med jourhemmen. Antalet barn som placeras i jourhem har ökat kraftigt under senare år. Det handlar om hem som tar emot barn, ofta i snabb takt, genom akutplaceringar. Det är inte ovanligt att ett jourhem tar emot barn från många kommuner samtidigt. Det skapar speciella problem och svårigheter att ha kontroll och insyn över verksamheten. Här föreslår vi två viktiga förändringar. Den ena är att en allmän lämplighetsutredning som ska resultera i ett beslut att ta emot barn också ska innehålla en avgränsning av målgruppen för jourhemmet. Poängen här är att förhindra att barn med olika problem blandas i jourhemmet. Det i sig innebär en risk. Vi menar också att medgivandebesluten för jourhemmen bör omprövas varje år, just på grund av de särskilda problemen. Hela syftet är att öka kontakten mellan ansvariga socialnämnder och hemmet för att få bättre insyn och kontroll.

En särskild fråga som vi har haft uppdraget att titta på gäller det som heter konsulentverksamheter. Det är dessa privata verksamheter som förmedlar familjehem och jourhem till kommuner och som också ger stöd och handledning till familjehem. De har vuxit kraftigt i antal under en följd av år. De har stora förtjänster, menar vi, men ett problem är att det är dålig kontroll över verksamheterna. I dag kan i princip vem som helst starta en sådan verksamhet.

Vi har prövat om konsulentverksamheter av det slaget ska vara tillståndspliktiga eller ej. Vi har funnit att vi tycker att de ska vara tillståndspliktiga. Det är en fråga som har diskuterats i flera olika sammanhang. När vi har analyserat frågan och vägt för- och nackdelar mot varandra förefaller det råda samstämmighet om att det är dags att införa tillståndsplikt för sådan verksamhet.

Vi tycker att det behövs utökad tillsyn över familjehems- och jourhemsverksamheten. Det är anmärkningsvärt att så lite tillsyn har gjorts, särskilt om vi jämför med vad som numera gäller för tillsyn av HVB. Det är sju åtta år sedan det senast gjordes en nationell tillsynsinsats på området. Vi menar att det bör införas en regel som stadgar att Ivo ska utöva regelbunden tillsyn av hur kommunerna planerar och genomför familjehemsverksamhet och jourhemsverksamhet. För att vara säker på att det ska få effekt har vi också föreslagit särskilda resurstillskott till Ivo så att arbetet verkligen ska bli genomfört.

Det finns stor brist på familjehem i dag. Det är ett problem på flera sätt. Ytterst är det ett säkerhetsproblem. Det finns en risk att barn inte hamnar i de miljöer som de egentligen borde hamna i. Därför föreslår vi att staten ska ta ansvar för nationella rekryteringsinsatser under en tvåårsperiod, det vill säga att kraftfullt informera om vad uppdrag som familjehem innebär. Hela poängen ska naturligtvis vara att öka intresset för att ta emot barn i sitt hem.

Men det räcker inte bara med detta. Vi tycker att det behövs en kraftfullare kunskapsutveckling när det gäller familjehemsvård. Två tredjedelar av alla barn som placeras finns i familjehem. Därför föreslår vi att det ska inrättas ett nationellt centrum för familjehemsvård som ska ha uppdraget att bidra till kunskapsutveckling på området.

Det finns för få placeringsformer i lagstiftningen i dag. Det är ett problem åtminstone på två sätt. Det ena är att det är svårt att tillgodose barns specifika behov i den utsträckning de inte kan bo kvar i det egna hemmet. Det andra problemet är att det växer fram mellanformer av olika placeringsalternativ som det råder osäkerhet om. Ingen vet riktigt vad som gäller. Det är också ett säkerhetsproblem.

Vi föreslår att det ska införas två nya placeringsformer i lagstiftningen. Den första heter Boende för stöd och tillsyn, i kortform stödboende. Stödboende är tänkt att vara en mindre ingripande placering än vad en placering på HVB innebär. Här är utgångspunkten att man kan klara ett individuellt boende men under förutsättning att man samtidigt får anpassat stöd och anpassad tillsyn. Vi tror att stödboende kan vara ett bra alternativ bland annat som en utslussningsfas för ungdomar som har funnits i HVB-vård. En grupp som bör komma i fråga, i vissa situationer, är ensamkommande barn – men långt ifrån alla, vill jag understryka. Det handlar om vilka förutsättningar de har att klara av individuellt boende med stöd och tillsyn. Vi menar att verksamhet av det slaget ska kräva tillstånd, och den ska också omfattas av den statliga tillsynen.

Den andra nya placeringsformen har ett långt namn, Behandlingsverksamhet med familjeboende. I kortform blir det behandling i familj. Poängen med denna form, som jag tror mycket på, är att skapa en placeringsform som innebär kvalificerade behandlingsinsatser i kombination med omvårdnad i hemmiljö. Den ska inte förutsätta vård på institution, med de risker som ändå finns. Tanken här är att det finns ett kvalificerat behandlingsteam med de resurser som krävs som jobbar tillsammans med särskilda hem som tar emot barn och där familjemedlemmarna svarar för omvårdnaden.

Vi har inspirerats till förslaget av Norge, som nyligen har infört den placeringsformen. Hela poängen är att ge kvalificerad behandling men utan att det ska behöva ske i institutionsmiljö.

Det finns redan i dag några verksamheter av det slaget i Sverige som vi har haft kontakt med. Vi tror att om den införs som en placeringsform blir det ordning och reda på torpet. Vi kommer att veta vad som gäller om tillsyn och tillstånd. Det innebär också att vi kommer att se fler verksamheter. Även för de verksamheterna ska det krävas tillstånd och statlig tillsyn.

Det här var i huvudsak våra förslag i betänkandet, som vi hoppas och tror, om de genomförs, kommer att leda till att vi tar ytterligare några steg mot säker och trygg familjehemsvård.

Nu ser jag på min klocka att jag har ungefär en halv minut kvar, och jag har en bild till som gäller vårt fortsatta arbete med tvångsvården. Det hinner jag inte med nu, men om jag har tur ställer någon en fråga senare.

Ordföranden: Då är det sista föredragshållaren statssekreterare Ragnwi Marcelind från Socialdepartementet.

Ragnwi Marcelind, statssekreterare, Socialdepartementet: Tack för initiativet, socialutskottet, till att hålla detta kunskapsseminarium!

Alla barn har rätt att få växa upp under trygga förhållanden. Barn som far illa eller riskerar att fara illa är ett gemensamt samhällsansvar. Många barn som far illa kommer inte till socialtjänstens kännedom och kan därmed inte alltid få det stöd och skydd som de behöver från samhället. Regeringen har under mandatperioden prioriterat arbetet för att förstärka skyddet och omsorgen om barn och unga.

Barn kan känna sig extra utsatta i vissa livssituationer och kan då behöva stöd från exempelvis socialtjänsten, men alla barn vet inte att det är socialtjänsten de ska vända sig till eller ens vad socialtjänsten är. Barns kunskap om socialtjänsten och deras rättigheter behöver öka. Kommunerna behöver synliggöra sin socialtjänst för barn och unga så att de kan vända sig till dem. Därför har Socialstyrelsen och BO fått i uppdrag att utforma och sprida information till barn och unga om socialtjänsten och socialtjänstens uppdrag. Det ska vara tydligt för barn och unga vad socialtjänsten kan erbjuda vid behov av stöd och skydd. I uppdraget ingår även att på lokal nivå underlätta för och stimulera kommunerna till att utveckla och tillgängliggöra sin information för barn och unga. BO träffar och arbetar med barnen för att lyssna in barnens behov och erfarenheter.

Socialstyrelsen och BO har nu även i uppdrag att ta fram en modell för att lyssna till barn i familjehem. Barnen ska få komma till tals själva. Syftet är att låta barnen förmedla sina upplevelser om sin vistelse i familjehemmet.

Barnombudsmannen, som har stor erfarenheter av att lyssna på barns erfarenheter av samhällets stöd i utsatta situationer, kommer tillsammans med placerade barn och ungdomar och tidigare placerade barn att identifiera för barnen relevanta frågor.

BO och barnen arbetar med att ta fram frågor som är relevanta för barnen, och myndigheterna ska föreslå en modell som kan användas som en pilotundersökning och som ska resultera i en modell som kan användas regelbundet framöver för att följa upp hur barn upplever sin vistelse i familjehem.

Arbetet med barn som far illa och deras familjer är ett av socialtjänstens svåraste och viktigaste uppdrag. Det är förstås avgörande att socialsekreterare och chefer med ansvar för myndighetsutövning har rätt kompetens och kunskande. Det är kommunen som ansvarar för att personal har lämplig utbildning och erfarenhet för att klara sina arbetsuppgifter inom socialtjänsten. Men för att stärka huvudmännens arbete genomför regeringen en långsiktig satsning för att stödja kommunernas arbete med kompetensutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården fram till 2016.

Socialstyrelsen lämnar i slutet av maj i år en samlad bild av kommunernas behov av insatser för kompetensutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården, som kommer att ligga till grund för inriktningen för den fortsatta satsningen. Nästa vecka – nu ska jag skvallra lite – presenterar Socialstyrelsen öppna jämförelser för barn- och ungdomsvården. Där kan vi se att för 2014 har 50 procent av handläggarna i landets kommuner socionomutbildning och minst fem års erfarenhet av barnutredningar, vilket är viktigt när man ska hantera de svåra ärendena.

Den 1 januari 2013 trädde nya bestämmelser i socialtjänstlagen och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, i kraft. Bland annat infördes en ändring i socialtjänstlagen som tydliggör när en anmälan ska göras. Socialnämnden ska också se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden i ett tidigt skede.

Barnrättsperspektivet har stärkts genom att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut och andra åtgärder som rör barn eller behandlingsinsatser. Barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör dem själva.

Jag vill särskilt lyfta fram den nya bestämmelsen att socialnämnden ska utse en särskild socialsekreterare som ska ansvara för kontakterna med barnet eller den unge när vård ges i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende. Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet och ska föra enskilda samtal med barnet eller den unge. När en förälder missbrukar, har psykiska problem eller lider av allvarlig sjukdom, eller när det förekommer våld i familjen, påverkas hela familjen, inte minst barnen. Faktorer som påverkar barnen negativt är barnens egna och de vuxnas oro, förändringar i vardagen, orimligt stort ansvarstagande och svåra upplevelser samt föräldrarnas minskade möjligheter att ge barnen stöd. Den situationen försvårar ytterligare om familjen inte kan tala öppet om problemen. Därför behövs ett barn- och föräldraskapsperspektiv i alla verksamheter som möter föräldrar. Hälso- och sjukvården har dessutom ett lagstadgat ansvar att beakta barns behov av information, råd och stöd i dessa situationer.

Ett pågående utvecklingsarbete som därför känns angeläget att lyfta fram när vi talar om att stärka arbetet med barn som far illa handlar om att utveckla ett barn- och familjeperspektiv inom socialtjänsten, framför allt när det gäller missbruks- och beroendevården men även andra verksamheter.

Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting satsar 2011–2014 på ett utvecklingsarbete för ändamålsenligt stöd till barn i familjer med missbruksproblem, som har problem med psykisk ohälsa eller där det förekommer våld samt till barn som anhöriga enligt hälso- och sjukvårdslagen. Regeringen anslår totalt 47 miljoner per år till satsningen. Metodutvecklingen på området förväntas generellt gynna utsatta barn.

Regeringen har genomfört en rad satsningar för att förbättra samhällets insatser och öka kunskaps- och kvalitetsutvecklingen inom socialtjänsten. Det sker bland annat inom ramen för överenskommelsen med Sveriges Kommuner och Landsting om att utveckla en evidensbaserad praktik för att skapa förutsättningar och stödja kommunerna att införa ett evidensbaserat arbetssätt i socialtjänsten. I syfte att skapa goda förutsättningar för barn och unga att få goda uppväxtvillkor har regeringen satsat 140 miljoner kronor sedan 2009 för att möta de behov av stöd i föräldraskapet som finns.

Ambitionen är att utveckla en starkare kunskapsbas för det sociala arbetet. Arbetet har pågått länge, och det blir alltmer intensivt. De senaste årens ansträngningar och det tydliga intresse som vi också kan se från socialsekreterare, socialpolitiker, forskare och från er riksdagspolitiker känns bra. Det är

viktigt för framtiden. Alla med ansvar på området strävar efter att vi ska få se ännu bättre resultat. Det arbetet vill vi fortsätta med.

Ordföranden: Då går vi över på frågestunden. Vi har 45 minuter på oss, så jag vill att utskottets ledamöter ställer korta frågor. Var också specifika med vem av våra gäster ni riktar frågan till.

Christer Engelhardt (S): Jag har en fråga till Carina Nyström. Familjecentraler är en bra verksamhet, men det kan ibland vara svårt att få dem att komma som verkligen behöver komma till denna typ av verksamheter. Har ni haft någon särskild strategi för att få rätt människor till er verksamhet?

Jag har också en fråga till Håkan Ceder. Bo Vinnerljung lyfte fram hälso-statusen hos våra placerade barn och ungdomar och nämnde bland annat minimistandard och hälsoomhändertagande. Är det något som du tittar på, lyfter fram eller berör i din utredning, Håkan?

Carina Nyström, Familjecentralen i Spånga-Tensta: Till bvc och barnmorskorna kommer de flesta som bor i Spånga-Tensta. Alla går dit regelbundet. Utifrån det möter vi upp på föräldrarådgivningen, visar öppna förskolan och ger en möjlighet att ta del av det som erbjuds. Vi vet också att det personliga mötet mellan mig som familjerådgivare och dem jag möter gör att man kan ta mer kontakt. Det har inneburit att vi fångar upp och möter många som behöver vårt stöd. Det är en del. Sedan informerar vi också mycket i stadsdelen med samverkande parter på skola och till föräldrar. Vi rör oss mycket för att bjuda in folk till vår verksamhet.

Håkan Ceder, Utredningen om tvångsvård för barn och unga: Vi har i vårt fortsatta arbete som en av de viktigaste frågorna att se hur socialtjänst samspelar med bland annat hälso- och sjukvård och skola. Vi har tagit stort intryck av den forskning som bland andra Bo Vinnerljung har gjort, och jag tror att vi måste hitta sätt som gör att placerade barn och unga tillförsäkras både somatiskt och psykiatriskt vård och stöd i skolarbetet för att vi ska kunna tala om bra placeringsformer.

Det slår mig att det inte bara är en problematik som gäller barn i tvångsvård, utan det gäller över huvud taget barn och unga som placeras. Frågan om minimistandard som Bo väcker är klart intressant. Vi får titta på hur man kan reglera med sikte på att tillförsäkra att man får det stöd man behöver från sjukvård och skola.

Saila Quicklund (M): Herr ordförande! Tack till alla som har föredragit! Jag har en fråga till Bo Vinnerljung. Du nämner i ditt anförande att placerade barn får sämre utbildning än andra barn med samma begåvningsnivå. Kan du utveckla det och kanske föreslå konkreta åtgärder som skulle kunna förbättra situationen?

Jag har även två frågor till Titti Fränkel. Du uppger att 70 procent av de anställdas tid går till administration. Kan du nämna några saker som denna administration består av? Finns det konkreta och tydliga exempel på vad man skulle kunna ta bort?

Bo Vinnerljung, Socialhögskolan i Stockholm: Detta med begåvningen ser vi både i registerstudier över hela befolkningen och i de interventionsstudier vi har gjort där vi framgångsrikt har lyckats hjälpa placerade barn att klara sig bättre i skolan.

Det är vanligt med negativa och till och med pessimistiska förväntningar på dessa barn, vilket antagligen är en förklaring.

Vi har också gjort många studier med internationellt adopterade, som får bättre utbildning och bättre skolbetyg än andra barn med samma kognitiva förutsättningar. Det riktigt intressanta är att det gäller oavsett adoptivföräldrarnas utbildning. Det är alltså något med adoption som lyfter dessa barn, men när samhället går in som föräldrar utvecklar barnen inte sin potential tillnärmelsevis så mycket.

Man kan göra mycket åt detta med ganska enkla medel. Ett sätt är att någon gång i nio–tioårsåldern göra en ordentlig pedagogisk utredning med lästest och mattetest och kanske också en kognitiv bedömning där man tittar på deras kognitiva kapacitet för att se att de inte misslyckas tidigt i skolan. Det är nämligen döden i grytan. Gör man detta har man kommit långt.

Titti Fränkel, Akademikerförbundet SSR: Det blir fler och fler manualbaserade utredningssystem, vilket innebär att det är många formulär som ska fyllas i. Det finns frågor som man inte riktigt förstår vitsen med men som upptar mycket tid. Mycket statistik ska skickas till Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting och SCB. Det tar mer än vad det ger i tid. Vi kan se att det behövs ett samlat grepp när det gäller insamling av statistik. Det borde kunna göras enklare.

Eva Olofsson (V): Jag vill också tacka för alla intressanta presentationer. Det är roligt att höra att en del av de krav som vi har motionerat om är på gång i Håkan Ceders utredning, och vi har också fört fram specialisttjänster för socialsekreterare. Men det som berörde mig mest var när Barnombudsmannen lyfte fram barnens egna röster om brist på tid, kontakt, att känna till och relation och när My Eriksson sade att hon vill göra skillnad. Men vilka förutsättningar har hon egentligen som socialsekreterare?

Jag vänder mig till My Eriksson och de fackliga representanterna: Om man ska leva upp till det som Barnombudsmannen säger utifrån barnens egna röster, vad skulle krävas och vilka förutsättningar har ni?

Det är stor personalomsättning, många unga och mycket administrativt arbete. Det är tuffa krav på rättssäkerhet, dokumentation och annat, bland annat från Ivo.

My Eriksson, Uppsala kommun: Jag tackar för frågan som känns väldigt stor. Det är ett dilemma att göra barnets röst hörd och få barnets åsikter och tankar om sin egen situation i utredningarna. Det är ju jätteviktigt, och det handlar om rättssäkerhet. Jag tänker att det hänger ihop med det jag sade tidigare, nämligen att det behövs erfarna och utbildade socialsekreterare, och det behövs tillräckligt med tid för att lära upp nya i yrket. Vi skulle också behöva vidareutbildning inom just att ha samtal med de barn och föräldrar vi möter som är i svåra livssituationer.

Kristina Folkesson, Vision: Jag drog ett par exempel i min föredragning, och jag understryker det jag sade om ett rimligt antal ärenden. I grund och botten handlar det om resurser men även om intresse och att man lokalt formulerar sig politiskt och ger ett uppdrag till nämnden att redovisa hur det ser ut.

Jag vill också lyfta upp chefernas situation. De har i dag inte tid att jobba så strategiskt med att stötta sin personal som de skulle behöva.

Anders Andersson (KD): Även jag tackar för intressanta och givande föredragningar. Min första fråga går till Carina från Familjecentralen i Spånga-Tensta. Familjecentralens funktion är att se barnet och barnets behov men också att stärka föräldrarna i deras roll. Ni har haft er verksamhet i gång i ett antal år. Om du jämför med tidigare då man inte hade denna gemensamma organisation, lyckas ni stärka föräldrarna bättre nu? Känner fler barn att det sker en utveckling? Det diskuteras nämligen i många kommuner om man ska ta sig samman och lösa det gemensamma uppdrag som landsting och kommuner har att organisera en familjecentral. Personligen tror jag på det, men det kan ibland behövas en jämförelse mellan hur det var innan och hur det är nu.

Min andra fråga går till barnombudsman Fredrik Malmberg. Du ger alltid spännande redovisningar, och det är viktigt att låta barns röster och synpunkter bli hörda. Eftersom jag bland annat jobbar med frågor som rör Norden är jag nyfiken på vilka skillnader man kan se mellan våra nordiska grannländer när det gäller att göra barns röster hörda. Har vi några lärdomar att dra, och har vi lärdomar att ge till Norge, Finland, Danmark och Island?

Carina Nyström, Familjecentralen i Spånga-Tensta: Det är en bra fråga som inte är så enkel att besvara. Det är ju ett långsiktigt arbete, men det jag kan se efter att ha jobbat tolv år där är att föräldrar kommer tillbaka och vill ha mer stöd och hjälp av oss. Då blir det mer av ett riktat arbete. När en del av våra föräldrar kommer till socialtjänsten vill de gärna att vi ska vara med och bidra med information om vi har mött dem.

Det andra jag kan se är att våra samverkanspartner förskola och skola tycker att de förstår socialtjänsten bättre, kan göra orosanmälningar tidigare och hjälpa till och bidra innan större problem uppstår eftersom de vet vart de ska hänvisa föräldrar.

Utifrån detta tänker jag att vi långsiktigt gör ett bra arbete för föräldrar och barn. Jag hoppas att det var svar på frågan.

Fredrik Malmberg, Barnombudsmannen: Det finns mycket att säga, men låt mig börja med Island. Där informeras alla barn om sina rättigheter redan i låg ålder. Motsvarigheten till socialtjänsten, Barnaverndarstofa, är ute i alla lågstadielklasser på skolorna och pratar om vad man gör och vilket stöd barnen kan få, givetvis anpassat till barnens förmåga att ta till sig informationen. Detta har man mycket goda erfarenheter av.

En viktig sak som barn och unga lyfter fram i samtal med oss är att de vill veta att det finns hjälp att få, för de känner sig väldigt ensamma i sin situation. Det isländska sättet är alltså bra.

Norge var tidigt ute med brukarundersökningar när det gäller barn i familjehem. Statssekreteraren berättade att det finns ett sådant initiativ hos Socialstyrelsen och hos oss. Här har vi hämtat inspiration från Norge vad gäller att lyssna på barn och unga på det sättet.

Det var två exempel.

Vad kan vi lära ut? Det var den svåraste frågan. De uppdrag som vi har fått av regeringen och som vi inspirerat regeringen att ge handlar om att tematiskt lyssna på barn och unga i svåra situationer, vilket vi har gjort hos Barnombudsmannen de senaste åren. Barn och unga i mycket svåra situationer har fått komma till tals, och regeringen har mött dessa barn och ungdomar. Socialutskottet har också mött barn och unga vid något tillfälle. Det är ett ganska unikt arbete som vi kan inspirera andra nordiska länder att följa och som de också har börjat följa.

Magnus Ehrencrona (MP): Herr ordförande! Jag tackar alla som har föredragit. Utifrån det som har kommit fram har jag en följdfråga. Kan Barnombudsmannen och någon av forskarna säga något om anmälningsbenägenheten hos skol- och sjukvårdspersonal och hur det fungerar i praktiken?

Fredrik Malmberg, Barnombudsmannen: Jag har inte siffrorna framför mig, men när vi jobbade med barn och unga som var utsatta för våld och övergrepp berättade de att de hade kommit till skolan med blåmärken och signalerat på många olika sätt att de for illa men att det tog väldigt lång tid innan någon vuxen reagerade och gjorde något åt saken. De kunde också ge goda exempel på hur mycket det betydde när en vuxen person faktiskt såg och bekräftade dem. Det fanns alltså positiva berättelser också, men ofta tog det för lång tid. Samma berättelser fanns från vården.

Det här är ett kvalitativt arbete där barn och unga som vi har mött berättar. Det finns också studier som bekräftar att det finns stora bekymmer med hur man lever upp till detta, och vi kan prata länge om vad som krävs för att komma åt det. Barnen själva är dock väldigt kloka och sade så här till oss: Det är svårt för vuxna. De vågar nog inte fråga oss hur vi mår, för de kanske anar

vilket svar de ska få. Då vet de kanske inte vad de ska göra. Deras eget råd till oss var att vuxna måste få mer kunskap och information och tydligare rutiner för hur de ska göra, för annars kommer de inte att våga se barn som far illa. Det ligger mycket i det.

Jobbar man professionellt med barn och unga måste det ingå för att få examen att man får tydlig kunskap om barn som far illa och hur anmälnings-skyldigheten fungerar. Det finns sådana inslag men alldeles för lite. Man kan till exempel bli barnläkare utan att få detta i sin utbildning, vilket är jättekons-tigt.

Ordföranden: Har Bodil Rasmusson eller Bo Vinnerljung något att säga utifrån ett forskarperspektiv när det gäller anmälningsbenägenhet?

Bodil Rasmusson, Socialhögskolan i Lund: Nej, bara en allmän kunskap om att anmälningar inte alltid kommer till socialtjänsten på grund av brist på förtroende för socialtjänsten. Till exempel är förskolor oroliga för vad som ska hända, om de kommer att kunna behålla en förtroendefull relation med föräldrarna om de anmäler och hur de ska handskas med hela situationen. Den osäkerheten och bristen på förtroende kan vara en förklaring till att det inte alltid fungerar som det borde.

Meeri Wasberg (S): Det är en mängd frågor som flockar sig, men jag begränsar mig till två. Den ena handlar om förtroende och förtroendeskapande, och jag vänder mig till Fredrik Malmberg. Vad ser Barnombudsmannen utifrån de studier som har gjorts skulle kunna vara det som påverkar förtroendet allra mest? Många av de saker vi talar om landar i att barn ska kunna känna förtroende och tillit men också föräldrar, familjehem och så vidare. Finns det något som skulle kunna skapa grogrund för ett bättre förtroende?

Den andra frågan handlar om skolan, och jag vänder mig till Bo Vinnerljung som talade om det. Hur skulle man kunna få till bättre kontakter mellan socialtjänst, skola och familjehem, till exempel, så att man får ett bättre samarbete kring och med barnen? Skolan är ju så väsentlig.

För några veckor sedan fick jag ta del lite grann av det som sker inom arbetet med Skolfam, som Bo säkert är välbekant med. Finns det något där som vi skulle kunna dra nytta av på nationell nivå?

Fredrik Malmberg, Barnombudsmannen: Vi vet vad som inte skapar förtroende. Vi vet att barns och ungas förtroende för vuxna bryts ned helt när de upplever att förtroenden sviks. Man kan till exempel berätta något för kuratorn som kuratorn lovar att inte berätta för någon, men två minuter senare vet några lärare om det. I vår senaste rapport om psykiatrin berättade unga att detta gjorde att det tog flera år innan de vågade söka hjälp eftersom de upplevde att förtroenden sveks.

Ibland har vuxna inget annat val än att agera och berätta, men då är det viktigt att man som professionell är tydlig och säger: Så här ser reglerna ut för mig. Innan du berättar något ska du veta att så här måste jag agera.

Att man inte sviker förtroenden är alltså väldigt viktigt.

Ett råd som barn och unga som var placerade gav när de träffade Socialstyrelsen för några år sedan var: Det är helt avgörande hur det funkar med min socialsekreterare. Det är ett möte som jag har ensam med min socialsekreterare, och ingen annan har insyn i det. Om det inte fungerar bra är det bara jag som drabbas. Skulle inte vi kunna få ge feedback på hur mötet funkar och göra ett slags utvärdering? Köper man en produkt får man fylla i om man tyckte att det gick bra eller dåligt när man köpte den. Det här är det viktigaste mötet i vårt liv, men vi får inte ge någon återkoppling om det var bra eller dåligt.

Ungdomarna var också väldigt snälla och sade: Det handlar inte alls om att socialsekreteraren ska få sparken. Det handlar om att socialsekreterarens chef ska få hjälp att veta vilket stöd personen behöver för att kunna göra sitt jobb bättre.

De hade alltså tänkt även på den invändningen.

Vad jag vet är det få som jobbar systematiskt med den typen av återkoppling från barn och unga. Men det skulle kunna vara ett sätt att komma åt detta och bemöta relationsfrågan.

Bo Vinnerljung, Socialhögskolan i Stockholm: Svaret jag vill ge dig är att införa mer systematik i hur man hanterar dessa barn. Vi vet vad som skulle ställa smör på bordet. I förskolan är det skolförberedande verksamhet för alla dessa barn oavsett om man tycker att de har problem eller inte. Det handlar om lästräning och andra saker.

I skolan handlar det om att dessa barn ska ha en standardiserad kartläggning i nio-, tio-, elvaårsåldern för att se om det finns risk för tidigt skolmisslyckande. Efter det ska de precis som alla andra barn ha tillgång till de specialpedagogiska resurser som finns på skolan men som man i dag inte använder systematiskt för dessa barn. Vi ser att gapet mellan begåvning och prestationer i skolan är störst för de utsatta barn som har störst begåvning.

Ragnwi Marcelind, Socialdepartementet: Jag tänkte komplettera med några alldeles färskta siffror. 75 procent av kommunerna har överenskommelser om samverkan mellan socialtjänst och förskola, och 80 procent har överenskommelser om samverkan mellan socialtjänst och grundskola. Det kan jämföras med att det inte var mer än 60 procent 2011. Utvecklingen går alltså åt rätt håll.

Helena Bouveng (M): Jag önskade att vi kunde lagstifta om allt det som Barnombudsmannen var inne på när jag träffade den 15-åriga tjejen som sade:

Förbjud alla bra socialsekreterare att bli med barn. Jag tyckte att det var ganska bra, men tyvärr kan vi inte uppfylla det önskemålet.

Upplever ni på Barnombudsmannen att vi är lite för försiktiga när det kommer till kännedom om våld i hemmet, att vi är lite fega och inte vill trampa fel?

Om jag förstod dig rätt, Bo Vinnerljung, så ligger barn som lever i långvarigt försörjningsstöd och inte har tillgång till förskola långt efter redan vid skolstart. Skulle tidig förskola kunna minska det gap som finns redan vid skolstart?

Skulle specialboendet för unga kunna vara ett alternativ till att äldre tonåringar placeras i familjehem, Håkan Ceder?

Fredrik Malmberg, Barnombudsmannen: Ja, definitivt. Många av de barn och unga vi har mött berättar att de har kommit till vården med olika skador och hoppats få frågan. Men att själva bryta tystnaden och berätta att skadorna beror på att de blivit utsatta för våld är väldigt svårt. Får de inte frågan orkar de inte berätta.

Jag ser särskilt framför mig en flicka som gick på samtal i barn- och ungdomspsykiatri i flera år. Hon hade lovat sig själv att om hon fick frågan om hon hade blivit våldtagen skulle hon svara på den. Men hon fick aldrig frågan och kunde därför aldrig prata om det.

Denna fråga är alltså viktig. Det pågår en diskussion med bland annat Socialstyrelsen om man ska fråga rutinmässigt, och jag tror att det är otroligt viktigt att man gör det. Det är den erfarenhet från unga som vi har. Man måste få frågan. Det är inte omsorg att *inte* fråga. Man kan förklara för barnet att frågan alltid ställs i dessa sammanhang. Sedan får barnet frågan. Får de inte frågan kommer de inte att berätta.

Bo Vinnerljung, Socialhögskolan i Stockholm: Svaret är ja. De mest övertygande resultaten vi har från internationell barnavårdsforskning när det gäller interventioner handlar om vilka stora framgångar man har fått genom att sätta in förstärkta insatser under förskoleåren. Det finns amerikanska, kanadensiska och brittiska studier. Det handlar om att förebereda dessa barn bättre för skolan så att de når upp till samma nivå som svenska medelklassbarn har. Det är väldigt konkret: Man lär dem läsa tidigt i skolan, ger dem räkneövningar och har övningar i självkontroll, vilket verkar ge bra resultat och har stor betydelse för den fortsatta skolgången.

Håkan Ceder, Utredningen om tvångsvård för barn och unga: Jag antar att du tänkte på den nya formen stödboende. Svaret är ja, under förutsättning att det inte finns en sådan allvarlig social problematik att man fortlöpande behöver behandling och omvårdnadsinsatser utan att det mer handlar om stöd och tillsyn.

Under min talartid hann jag inte med att berätta att vi tänker att stödboende ska vara en möjlig placeringsform från 16 år, men vi tror att 16-åringar rätt sällan kommer att klara ett boende av detta slag. I huvudsak kommer det att handla om 17-åringar och uppåt.

Svaret på din fråga är alltså ja, men det förutsätter att man klarar detta individuella boende.

Magnus Sjödahl (KD): Jag tackar för intressanta presentationer. Bo Vinnerljung sade att det ofta har en dålig prognos att låta samhället bli förälder. Att stärka föräldrarna i deras roll verkar därför vara viktigt. Är det för djärvt att dra slutsatsen att det sker för många omhändertaganden? Skulle vi kanske i stället i ännu högre grad utveckla föräldrastödet genom till exempel fler familjecentraler och annat för att minska antalet omhändertaganden eftersom dessa barn, enligt Bo Vinnerljung, tyvärr har en ganska dålig prognos?

Bo Vinnerljung, Socialhögskolan i Stockholm: Det är en svår fråga att svara på. Alla studier som har tittat på detta i Sverige har kommit fram till att omhändertagande av barn görs när man inte har något annat att välja på, så det är väl inte så mycket som tyder på det. Ökade insatser för föräldrastöd så att barnen ska bo hemma kan vara önskvärt, men för att politiker och socialsekreterare ska våga satsa på det krävs att de är ordentligt utvärderade. Den typen av insatser har vi ännu inte i Sverige.

Carina Nyström, Familjecentralen i Spånga-Tensta: Det var en svår fråga. När det gäller omhändertaganden håller jag med Bo Vinnerljung. Vi som jobbar inom denna sektor vet att det inte är bra för barn att bli omhändertagna. Det finns en förhoppning om att det ska minska, och det kanske det gör på sikt. Tidiga insatser har stor betydelse, och familjecentraler har möjlighet att koppla på när socialtjänsten behöver komma in. De möjliggör för föräldrar att ta emot hjälp och bidra till förändring i relationen till sitt barn. Allmänheten, skolan och förskolan är så otroligt rädda för socialtjänsten, så det krävs mycket samverkan. Här kan familjecentraler ha stor betydelse.

Agneta Luttröpp (MP): Jag vill tacka alla talare. Jag har två frågor, en till Fredrik Malmberg och en till Håkan Ceder.

Den första frågan handlar om barnets ålder. Vi talar generellt om barn och unga, och vi talar generellt om att de ska ges möjlighet att uttrycka sig och så vidare. Hur långt ned i åldern kan vi gå för att barn ska få uttrycka sin åsikt så att vi lyssnar och i nästa steg gör något åt det? Vad är din erfarenhet, Fredrik Malmberg? Det finns ju forskning på att man kan gå långt ned, till tidig förskoleålder.

Den andra frågan går till Håkan Ceder. Vi får många mejl när det inte fungerar, från barn som far illa. Ska jag sammanfatta alla mejl handlar många om flyttar, om barn som mot sin vilja får byta familjehem om och om igen. De

vet inte varför och får ingen information. Många mejl handlar också om att den ena föräldern, i regel pappan, inte fungerar men att barnet ändå tvingas vistas hos pappan. Skriver ni något om detta? Det verkar vara stora problem i dagens familjehem och i vården av barn.

Fredrik Malmberg, Barnombudsmannen: Om man tittar på barnrättskommittén – som är den som ska tolka barnkonventionens artikel 12, exempelvis, som handlar om rätten att komma till tals – är de tydliga när de kommenterar detta. De säger att man inte alls ska behöva ha ett språk för att komma till tals, exempelvis. Man kan vara väldigt liten, och man har rätt att komma till tals redan som ett litet barn. Man kommunicerar redan som spädbarn på olika sätt; det gäller bara att vuxna kan tolka hur man kommunicerar. När det däremot gäller att få inflytande över beslut handlar det om ålder och mognad. Men rätten att komma till tals, att förmedla någonting och att uttrycka sig har man egentligen från det att man är född. Sedan är det omvärlden som ska tolka.

Vi har nu ett arbete tillsammans med Kriminalvården, exempelvis, där vi lyssnar på barn och unga som besöker föräldrar i häkte och anstalt för att höra vad dessa barn tycker kan bli bättre i samband med att de hälsar på mamma eller pappa. Vi har då mött barn som är fyra år gamla. Vi träffar alltså barn som är väldigt små. Det ger mycket kunskap till oss.

Håkan Ceder, Utredningen om tvångsvård för barn och unga: För inte så länge sedan gjordes en studie av Socialstyrelsen när det gäller sammanbrott i familjehemsvård. Den ger en ganska allvarlig bild och visar att sammanbrott förekommer alldeles för ofta.

Jag tror att flera av de förslag som vi lägger fram kan ha betydelse för att minska risken för sammanbrott. Jag tänker bland annat på det förslag som vi har när det gäller utredningar av familjehem. Jag tror också att det är bra att alla blivande familjehem genomgår en sådan här utbildning. Då får man en bättre bild av vad det innebär att vara familjehem.

Vi skriver mycket om att kommunerna måste engagera sig på ett bättre sätt i familjehemsvården. Det är viktigt att kommunerna ger fortlöpande stöd till familjehem. Jag tror att detta är saker som kan bidra till att minska risken för sammanbrott.

Jag förstod inte riktigt när det gäller den andra delen du tog upp – handlar det mer om vårdnadsfrågor när det är den biologiska pappan?

Agneta Luttröpp (MP): Det kan absolut vara en biologisk pappa, men då barnet helt enkelt inte vill dit på grund av att barnet är rädd för pappa. Det kan förekomma hot mot barnet eller mamman, eller barnet kan ha sett pappa slå mamma. Barnet vill helt enkelt inte vara hos pappa varannan vecka, varannan helg eller vad det nu är, men är ändå tvungen eftersom pappan har antingen delad vårdnad eller umgängesrätt.

Håkan Ceder, Utredningen om tvångsvård för barn och unga: Jag måste säga att det där är en problematik som vi inte har tittat på.

Lennart Axelsson (S): Det finns en liten risk med att anmäla sig sent, för mycket av det man har funderat på kanske redan har diskuterats. Men med tanke på Bo Vinnerljungs presentation av vikten av skolan är den utveckling som finns inom skolan totalt sett lite oroande.

Jag tycker att det skulle vara intressant att få veta lite mer om det här med minimistandard. Finns det någon tanke om hur en sådan skulle kunna se ut?

Jag vill bara säga att jag tidigare har varit socialnämndsordförande i den lilla kommunen Nora. Jag känner till förutsättningarna för socialsekreterare. Den bild som ges är lite skrämmande: De som verkligen behöver ha mest erfarenhet och som möter våra ungar och ungdomar orkar inte med att stanna i yrket. Det är klart att det måste vara vår roll som politiker oavsett vilken nivå vi är på att se till att förutsättningarna är så bra som möjligt så att ungarna får möta de bästa människorna hela tiden. Jag ville bara få detta sagt.

Jag vill gärna få en kommentar till det som gäller skolan.

Bo Vinnerljung, Socialhögskolan i Stockholm: Det handlar återigen om det här med systematik och att det finns en minimistandard som gäller alla placerade barn. Det gäller till exempel att alla placerade barn eller socialt utsatta barn som socialtjänsten har hand om fast de bor hemma får förstärkt skolförberedande träning i förskolan. Nästa steg är att man vid åtta till elva års ålder för alla – och inte bara för dem som verkar ha problem – gör en ordentlig kartläggning av läsfärdighet och mattefärdighet så att de inte blir efter.

Vi vet att tidiga skolmisslyckanden direkt orsakar både psykisk ohälsa och beteendeproblem. Det gör att de här barnen driver ut i marginalen där det finns andra som hjälper dem att hitta på allt möjligt elände.

Christer Engelhardt (S): Samhället ska prioritera barn och ungdomar som behöver stöd och hjälp. Allt annat är oacceptabelt och ett slöseri med mänskliga resurser. Vi har alla ett gemensamt ansvar för alla barn och ungdomar. Alla barn och ungdomar har också rätt till en bra uppväxt och möjlighet att utvecklas efter sina egna förutsättningar.

De insatser som samhället erbjuder måste hålla hög kvalitet och vara likvärdiga över hela landet. Kritik från bland andra tillsynsmyndigheter, barnrättsorganisationer och enskilda pekar på brister som verkligen behöver åtgärdas. Det är också bilder som ni som inbjudna talare har förmedlat under dagens förmiddag vid detta kunskapsseminarium. Det är tydligt att det finns brister i handläggning, i ansvarstagande och skydd och i tillämpning av barnperspektiv. Vi ser också kompetensbrister med mera.

Men framför allt berör nog de röster som barnombudsmannen Fredrik Malmberg här har förmedlat till oss. De har säkert berört oss ledamöter i socialutskottet. Barninflytande och rätt till personlig integritet ska vara en

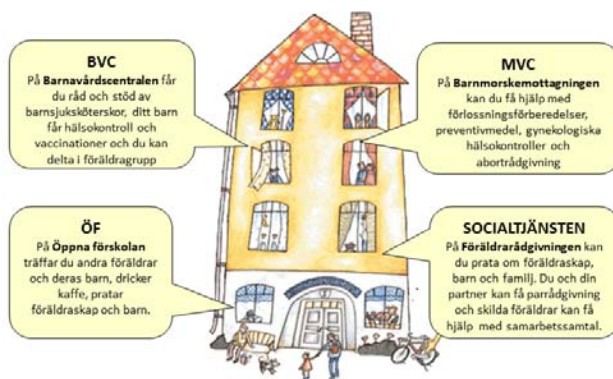
ledstjärna, precis som att barnkonventionen bör vara en självklarhet. Även om vi i riksdagen har tagit en strategi för att stärka barns rättigheter återstår ännu ett långt och hårt arbete för att verkligen komma till rätta med alla brister. Det behöver också lyftas fram många goda exempel.

Ni som har varit här och talat till oss i dag har gett oss en bild av bristerna, men också av de goda exemplen och möjligheterna. Från socialutskottets sida vill jag rikta ett varmt tack till er för att ni har kommit hit och förmedlat denna kunskap till oss i dag vid detta kunskapsseminarium.

Varmt tack! Med detta är seminariet avslutat.

BILAGA 1

Bilder från seminariet

Bilder, Carina Nyström**Vad är en Familjecentral?**

SIDAN 2

Fördelar med en Familjecentral

- Erbjuder ett lättillgängligt stöd
- Stödjande nätverk för föräldrar och barn
- Erbjuder föräldragrupper i samverkan
- Lättare att fånga upp
- Behovsriktade insatser
- Identifiera familjer med extra behov
- Ett kunskaps och informationscentrum
- Riskfaktorer reduceras och skyddsfaktorer stimuleras

Barn och föräldrar har olika behov.....

Vad erbjuder vi

2011-05-11

SIDAN 5

Hälsofrämjande, generell, tidigt förebyggande och stödjande

- Ökad motivation
- Ansökningar
- Orosanmälningar

TACK för mig!

Bilder, Fredrik Malmberg

Socialtjänst känd och
tillgänglig för barn?

Socialutskottet, 3 april 2014

FN:s Barnrättskommitté

- Brist på inflytande och delaktighet
- Barnets bästa i handläggning och beslut
- Brister i tillsyn och kontroll
- Svårt för barn framföra klagomål

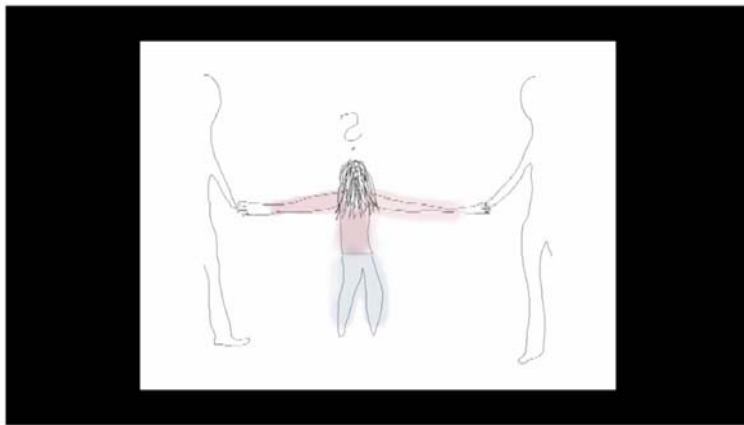
Strategi för att stärka barnets rättigheter

- Barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som berör dem.
- Barn ska få kunskap om sina rättigheter.
- Beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter.

Årsrapporter pekar på stora utmaningar

BARN
OMBUDS
MÄNNEN

Lisa, Lovisa, Viktor, Erika och Maja om integritet, respekt och att bli lyssnad på

BARN
OMBUDS
MÄNNEN

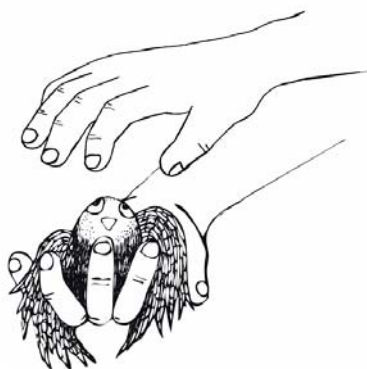

Att möta oss
som människor
inte som problem,
objekt eller föremål

Socialtjänsten

Vad vill barn veta om socialtjänsten?

- Vad är okej och inte?
- Vilka rättigheter har jag?
- Vad är/gör socialtjänsten?
- Hur får man kontakt?
- Hur kan jag hjälpa en vän?
- Hur har andra det?

Den egna situationen

"Nej. Jag hittade faktiskt alla mina soc-papper för ett år sedan, kanske. Jag har tydligen haft utredningar redan när jag var sex år gammal, jag hade ingen aning om det.

Hur tänker du om det?

Jag blev skitarg. Det var inte okej. Det har mina föräldrar gömt för mig."

Från socialtjänst till barntjänst

Vilka är mina rättigheter?

"Det är vad man har för rättigheter och så där och att man ... man har alltid fått höra att "Jag är din förälder och jag ska bestämma över dig och jag får slå dig".

Från socialtjänst till barntjänst

Vem är socialtjänsten till för?

"- Vad tänkte du att socialtjänsten kunde hjälpa till med, tänkte du att de kunde hjälpa till med någonting särskilt?"

- Jag trodde inte att de skulle kunna hjälpa till överhuvudtaget"

"Jag vet inte riktigt, det är svårt att tänka nu ... jag trodde väl mer att de var för vuxna, och hjälpte barn genom vuxna, typ så tänkte jag väl, tror jag."

Från socialtjänst till barntjänst

Hur kontaktar jag soc?

"Ja, jag undrar väl helt enkelt om barn själva har någon möjlighet att höra av sig till dem direkt, och om det finns något nummer? Det känns som att det inte finns något allmänt nummer dit man kan ringa. Eller om man måste gå via andra organisationer eller vad man ska säga."

Från socialtjänst till barntjänst

Rätt och fel, vad är normalt?

"- Det kanske är en konstig tanke men de borde ta upp det i skolorna, att våld inte är okej. För det fick jag aldrig lära mig, jag trodde att det var normalt, jag tänkte att alla andra hade det likadant. Jag tänkte aldrig på att det var fel."

Tror du att man på något sätt hade kunnat få dig att förstå det när du var 13 och hade behov av stöd?"

- Ja, om någon hade kommit ut till skolan och förklarat att det här är socialtjänsten och vi gör det här, i ganska tidig ålder..."

Från socialtjänst till barntjänst

Barns syn på bemötande

- Språket a och o
- Var bara normal och vanlig, en människa
- Lyssna på mig
- Jag är jag, och ingen annan
- Berätta, förklara och berätta igen
- Lika viktigt på nätet som IRL

...uta, v
språk sätt
ionsm

Från socialtjänst till barntjänst

Bilder, Bodil Rasmusson

Familjehemsutredningar och socialt arbete i praktiken

Socialutskottets kunskapsseminarium om barn som far illa

3 april 2014

Bodil Rasmusson, universitetslektor
Socialhögskolan, Lunds universitet

bodil.rasmusson@soch.lu.se

Den första boken i sitt slag om familjehemsutredningar

Grundad i
forskningsprojekt med
ekonomiskt stöd från
Allmänna Barnhuset

Författare:
Bodil Rasmusson &
Margareta Regnér (2013)

Forskningens syfte

Att beskriva, undersöka, analysera och diskutera familjehemsutredningar i teori och praktik samt att bidra till att upptäcka problem, dilemman och möjligheter i socialt arbete inom detta fält.

Vi fann inledningsvis

- Att "området" *familjehemsutredning* var utforskat såväl i Sverige som internationellt.
- Att två modeller var de mest använda och etablerade i Sverige: vanligast *Kälvesten* därefter *PRIDE*.
- Att det var ett *svagt kunskapsläge* om familjehemsutredning och om utredningsmodeller i Sverige.
- Att det fanns *stor variation i användningen*, även av samma metoder i kommunerna.
- *Omfattande kritik* från granskande myndigheter mot utredningsförfarandet i många kommuner

Återkommande frågeställning om familjehemsutredning i statliga utredningar

- Källan till en chans (2005),
- Barnskyddsutredningen (2009)
- Vanvårdsutredningen (2009)
- Upprättelseutredningen (2011)
- Boende utanför det egna hemmet
- placeringsformer för barn och unga (2014)

2008: Regeringsuppdrag till Socialstyrelsen; Systematisk kunskapsöversikt för utrednings- och bedömningsinstrument internationellt.

Regeringsuppdraget till Socialstyrelsen

- Hämta en evidensbaserad metod internationellt!
- Socialstyrelsen skrev om Kälvesten och PRIDE:
"Ingen av de två metoderna har idag något starkt forskningsstöd." (IMS 2009)
- Denna slutsats om att det inte fanns vetenskapligt baserade metoder i Sverige blev utgångspunkt för Socialstyrelsens fortsatta arbete.
- Socialstyrelsen hittade ingen evidensbaserad metod utomlands: skapade då ett eget material för *den initiala bedömningen: BRA-fam* (klart för spridning 2014).

Vi granskade PRIDE- och Kälvestenmodellerna

Med avseende på:

- *Spridning* och *implementering* nationellt och internationellt samt
- *Innehåll, ursprung, syfte, material, metod (jämfört t ex med evidensbaserade metoder) och teoretiska grunder,*
- Modellernas *aktualitet* (jämfört med t ex modern barndoms- och familjeforskning).

Därutöver enkät, intervjuer med erfarna familjehemssekreterare i fyra kommuner och observationer i tolkningsmöten.

Kälvestenmodellen var den av modellerna som hade en dokumenterad forskningsgrund. Den fortsatta framställningen fokuserar därför på denna.

Anna-Lisa Kälvesten (1908-2001) En pionjär inom socialt arbete

Vår slutsats:

Anna-Lisa Kälvesten är en av Sveriges skickligaste forskare om barn och familjer.

Men gärningen är *bortglömd och ignorerad*: Varför?

Forskningsbakgrund till Kälvestenmodellen

Omfattande forskning om samhälle, barn och familjer med början på Barnbyn Skå. *Anna-Lisa Kälvesten* var "draglok" tillsammans med *Gustav Jonsson*, *Graziella Meldahl* m.fl., t ex:

- **1964:** *222 Stockholmspojkar en socialpsykiatrisk undersökning av pojkar i skolåldern*
- **1967:** *Delinquent Boys, their Parents and Grandparents*
- **1972:** *217 Stockholmsfamiljer*
- **1974:** *40 fosterfamiljer med Skåbarn (1974)*
- **1976:** *Hur går det för 50-talets Stockholmspojkar? En uppföljning av 222 vanliga skolpojkar och 100 Skåpojkar.*

Anna-Lisa Kälvestens forskningsbaserade teoriutveckling översattes till praktiken

- Familjeintervjun och metodiken i hela förfarandet i familjehemsutredningar vidareutvecklades i nära samarbete med praktiker.
- Anna-Lisa Kälvesten utbildade utbildare, handledde och analyserade material för att implementera kunskaperna.

Implementering av forskningen: Kälvestenmodellen etableras

- 4-årigt utvecklingsarbete i Stockholm under handledning av Kälvesten:
Jonsson; Kellberg; Moberg Hovmark; Dahl-Hellström & Holm, (1983) *Barn och familjer. Metodutveckling i fosterbarnsvård*.
- Kälvestenmodellen presenteras som manual och intervjuguide med fallbeskrivningar i läroboken:
Kälvesten & Meldahl (1982) *Familjepsykologi. En handledning i intervju- och tolkningsmetodik*.

Modell i fyra faser

1. *Kontaktfasen*: motiv, registerkontroller, telefonsamtal
2. *Orienteringsfasen*: 2-3 hembesök, möten med hela familjen, samtal med barnen.
3. *Intervjufasen*: **familjeintervju** med 2 intervjuare utifrån omfattande intervjuguide; analys-/**tolkningsmöte** med utomstående tolkare.
4. *Uppföljningsfasen*, följdfrågor till familjen; beslut om samarbete eller ej.

(BRA-fam omfattar fas 1 och delvis fas 2)

Vetenskap och beprövad erfarenhet

- Omfattande och systematiska utredningar som ger djupa kunskaper om familjeklimat, materiella och andra förutsättningar för att ta emot ett barn.
- Kälvestenmodellen tillgodoser många av de krav som idag riktas från olika håll i evidensdebatten; gedigen kunskapsgrund kombineras med professionellt omdöme.

Forskningen och dess betydelse befanns bortglömd och ignorerad

Av forskare och praktiker inklusive Socialstyrelsen

Våra tolkningar av orsak

Då:

- En fråga om genus
- Konflikter i den sociala barnvården

Nu:

- Äldre = föråldrat?
- Mytbildning och okunnighet om modellen

Sammanfattning av resultat

Å ena sidan:

En berättelse om framsteg, en kunskapsgrund att vara stolt över som burits av professionen genom decennier. Kälvestenmodellen har överlevt i praktiken och används fortfarande "by the book" i många kommuner.

Å andra sidan:

Skilda ambitionsnivåer i kommunerna med stora brister och en svåröverskådlig mångfald långt från de ursprungliga modellerna.

Slutsats

**Det är viktigt att värna om den unika,
svenska kunskapsgrund som finns i
Kälvestenmodellen och i den beprövade
erfarenheten hos erfarna praktiker!**

Bilder, Bo Vinnerljung

Socialt utsatta barns utveckling

(resultat från studier av hela befolkningen)

Socialutskottet 3 april 2014

Bo Vinnerljung
Professor, Stockholms universitet

bo.vinnerljung@socarb.su.se

Själv mord i ung vuxen ålder - svenska registerstudier från SoS

	RR
Barn som placeras i dygnsvård under tonåren	7.8
Barn som växer upp i fosterhem	6.4
Barn som växer upp i familjer med återkommande socialbidrag	3.6
Barn som får insatser av socialtjänsten före tonåren men som växer upp hemma	2.5
Utlandsfödda adopterade	1,9
Barn från familjer med mycket låg inkomst men utan soc bidrag	i.s.

RR=relativ risk, RR=2 är dubbelt så många (100% fler).

Hög överrisk: RR>2

Barn från familjer med återkommande socialbidrag

- Självmordsförsök RR = 3.6
- Nark missbruk efter 20-årsdagen RR = 4.6
- Allvarlig krim efter 20-årsdagen RR = 5.1
- Tonårsförälder RR = 5.5
- Lever på soc bidrag vid 25 år RR = 7.4

justerat för kön och f-år

Barn som växer upp i fosterhem

- Självmordsförsök RR = 6.2
- Nark missbruk efter 20-årsdagen RR = 6.8
- Allvarlig krim efter 20-årsdagen RR = 7.5
- Tonårsförälder RR = 3.8
- Lever på soc bidrag vid 25 år RR = 9.8

(justerat för kön och f-år)

En grov beskrivning av 'resultat' på lång sikt av långvarig f-hemsvård

- Ingen som försökt konstruera jämförbara grupper har funnit tydliga positiva "effekter" på lång sikt, t ex med hemmaboende syskon eller matchade utsatta barn som jämförelsegrupp.
- Slutsats av USA-forskare: som vården ser ut idag ska man inte hoppas på utvecklingsvinster, bara på bättre skydd för barnet.
- Oavsett vad vi tittar på är utfallen sämre jämfört med barn som växer upp i de 2-3% fattigaste familjerna i Sverige.

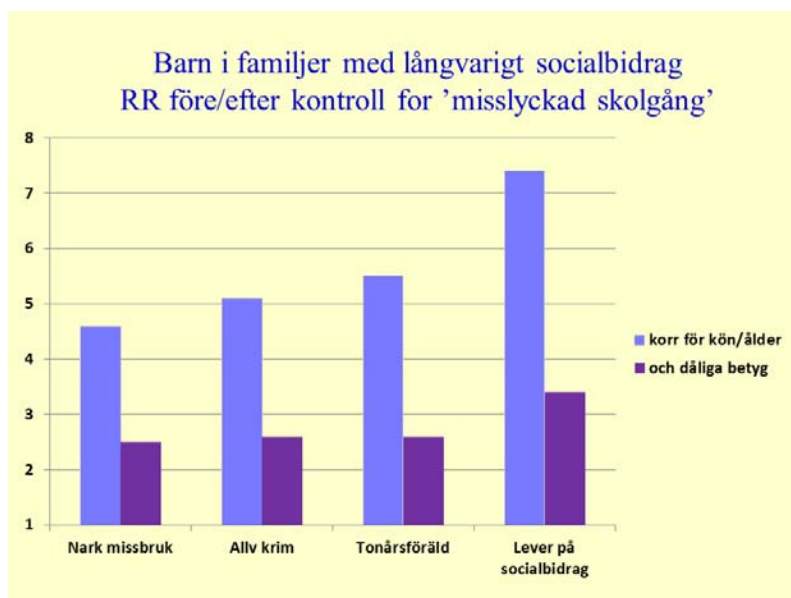
Starkaste påverkbara riskfaktorn för socialt utsatta barn?

Skolmisslyckande

	Inga/ofullst/låga betyg	Över medel
Pojkar		
Normalgrupp	22%	41%
Barn i fam med mkt soc bidr	57%	13%
Växt upp i fosterhem	60%	11%
Flickor		
Normalgrupp	11%	60%
Barn i fam med mkt soc bidr	40%	25%
Växt upp i fosterhem	43%	23%

• Fosterbarn och barn från socialbidragsfamiljer får rejält sämre betyg – och utbildning - än andra barn med samma begåvning.
 • Föräldrars missbruk och psyk sjukdom har inga samband med betygen.

Låga betyg: sämsta 1/6 av befolkningen i samma ålder

Vilka faktorer ökar risken för **negativa** utfall bland socialt utsatta barn?

- **Skolmisslyckande**
 - plus kön
- Ingen/marginell betydelse
 - mors utbildning
 - mor/far psykisk sjukdom eller missbruk
 - ålder vid placering, tid i vård (för f-barn)

Vilka faktorer ökar chansen för **positiva** utfall bland socialt utsatta barn?

- **Frånvaron av skolmisslyckande**
 - plus kön
- Ingen/marginell betydelse
 - mors utbildning
 - mor/far psykisk sjukdom eller missbruk
 - ålder vid placering, tid i vård (för f-barn)

Kontroll av somatisk hälsa för 121 barn vid ev plac i dygnsvård

Antal remisser

• Vårdcentral	24
• Ögon	8
• Öron-näsa-hals	11
• Logoped	1
• Kirurg	1
• Ortoped	3
• Barnmedicin	18
• BUP	10
• Hudklinik	7
• Tandhälsovård	4
• Skolhälsovård	5
• Barnhälsovård	1
• Kvinnoklinik	1
• Summa	94

Vartannat barn
fick minst en remiss

Vad är möjligt för Er att göra för att förbättra dessa barns liv och framtidsodds?

Nationellt fastslagen

- minimistandard för hälsoomhändertagandet
- minimistandard för hjälp med skolan
- Rättighetslagstiftning för placerade barn?
- När vi klarar hälsa och skola hyggligt kan vi ta itu med svårare saker.

Bilder, Titti Fränkel

Specialistsocionom

Ett förslag från Akademikerförbundet SSR för att säkra kompetensen i den sociala barn- och ungdomsvården

Problem

- Handläggning av social barnavård – ett genomgångsyрке
- Bristande introduktion, överbelastning och stress leder till kompetens- och erfarenhetsbrist
- Lite tid till klientarbete (70% administration)
- Var tredje handläggare nyanställd
- Sju av tio chefer arbetat kortare tid än tre år

Ett helhetsgrepp på problemet

- Traineetjänster, förstärkt inskolning för nya
- Kompetenstrappa där arbetsuppgifter och kompetens- och löneutveckling går hand i hand
- Administrativt stöd
- Möjlighet till specialisering
- Säkrad extern handledning
- Alternativa karriärvägar

Alternativ specialistkarriär

- Samlat grepp med enhetlig titel "Specialistsocionom".
- Väldefinierat innehåll och krav

”Stabilitet som kompetensstrategi för social barn- och ungdomsvård”.

”Möjlighet till alternativa karriärvägar måste utvecklas för att komma tillrätta med den höga personalomsättningen”. (SKL oktober 2013)

Lämplig kompetens och erfarenhet

- Sju års erfarenhet som handläggare eller chef i barnavårdsarbete och vidareutbildning inom barnområdet om minst 60 hp
- Socionomexamen eller annan relevant examen enligt socialstyrelsens kommande föreskrift

Sänkta krav för behörighet att utföra vissa arbetsuppgifter i social barn- och ungdomsvård

- Socialstyrelsens förslag till föreskrift för behörighet i Social barnavård innebär sänkta krav i relation till tidigare allmänna råd. ”

Ny lagreglering 3.kap.3 a § andra stycket SoL

Socialnämnden ska använda handläggare som avlagt svensk socionomexamen eller annan relevant examen på grundnivå i högskolan”

Socialstyrelsen gör bedömningen att den examen på grundnivå som kan komma i fråga är kandidatexamen, 180 hp.

Placering i organisationen

- Sidoordnad enhetschef. Expert med chefslön.

Rollen som specialistsocionom innebär

- Specialiststöd till chefer och handläggare
- Föra in aktuell forskning i verksamheten
- Sammanställa kunskapsunderlag
- Stötta lokalt utvecklingsarbete

Förväntade effekter

- Mindre tungt och ångestfyllt – fler stannar kvar och utvecklas i yrket
- Skapar incitament för kompetensutveckling av personal
- Skapar incitament för utveckling av specialistutbildningar

- Kvalitetssäkring av utredningar och bedömningar
- Ökat förtroende för socialtjänsten och ökad legitimitet för kommunens insatser
- Minskad personalomsättning och kollegial kontinuitet
- Bättre arbetsmiljö
- Effektivare verksamhet

Bilder, Kristina Folkesson

Kunskapsseminarium: Socialtjänstens arbete med barn som far illa

2014-05-16

vision

Professionens villkor

Utmaning att behålla och rekrytera erfaren personal

Påverkar kvalitet, kontinuitet och stabilitet

Kunskapsöversikt av Pia Tham, Fil.dr. socialt arbete

- Få studier kring arbetsvillkor för socialsekreterare i Sverige
- Bättre internationellt, särskilt i de anglosaxiska länderna
- Bilden av en tuff yrkesvardag bekräftas

2014-05-16

vision

Kunskapsläget i korthet

- Compensatory – strategi för att kompensera hög arbetsbelastning
- Professionalitet kräver tid
- 17 pågående ärenden är rimligt
- IVO saknar personalperspektiv i granskningsrapporter
- Nyutexaminerade har en utsatt position

2014-05-16

Strategi för ökad stabilitet

- Rimligt antal ärenden
- IT- stöd värt namnet
- Uppdrag till IVO och Socialstyrelsen
- Garanterad introduktion
- ➡ Individualisering av strukturell problematik

2014-05-16

Bilder, Håkan Ceder

Utredningen om tvångsvård för barn och unga

- Översyn av LVU
- Översyn av placeringsformer för barn och unga (SOU 2014:3)
- Målet: Stärka barns rätt och rättssäkerheten

Utredningen om tvångsvård för barn och unga

Problemområden

- Familjehemmen – stor potential men inbyggda risker
- Jourhemmen
- Privat konsulentverksamhet
- Stor brist på familjehem
- Få placeringsalternativ

Utredningen om tvångsvård för barn och unga

Familjehem och jourhem

- **Bedömning i två steg för familjehem**
 - allmän lämplighetsutredning
 - matchning
- **Obligatorisk registerkontroll**
- **Krav på grundläggande utbildning**
- **Medgivande för jourhem**
 - villkor som avgränsar målgrupp
 - årlig omprövning

Utredningen om tvångsvård för barn och unga

- **Tillståndsplikt för konsulentverksamheter**
- **Utökad statlig tillsyn av familjehems- och jourhemsvården**
- **Nationella rekryteringsinsatser**
- **Nationellt centrum för familjehemsvård**

Utredningen om tvångsvård för barn och unga

Boende för stöd och tillsyn - stödboende

- Individuellt boende med anpassat stöd och tillsyn
- Olika målgrupper
- Tillstånd och statlig tillsyn

Utredningen om tvångsvård för barn och unga

Behandlingsverksamhet med familjeboende - behandling i familj

- Omvårdnad och behandling i hemmiljö
- Kvalificerat behandlingsteam
- Minst en familjemedlem anställd
- Tillstånd och statlig tillsyn

Utredningen om tvångsvård för barn och unga

Viktiga områden – översynen av LVU

- Tydliga mål, grundläggande rättigheter
- Kriterierna för tvångsvård (inkl. LVU-LPT)
- Särskilda befogenheter
- Kontroll och begränsningsåtgärder i andra HVB än SiS
- Samverkan
- Tvång i öppna former
- Eftervården

BILAGA 2**Program**

09.00–09.05	Anders W Jonsson (C), ordförande i socialutskottet Inledning
09.05–09.15	Carina Nyström, socialsekreterare vid Familjecentralen i Spånga-Tensta Ämne: Tidiga insatser inom en familjecentral
09.15–09.25	My Eriksson, socialsekreterare, Uppsala kommun Ämne: Erfarenheter från arbete som socialsekreterare vid en barn- och ungdomsenhet
09.25–09.40	Fredrik Malmberg, Barnombudsman Ämne: Barns röster
09.40–09.50	Bodil Rasmusson, FD, universitetslektor, Socialhögskolan i Lund Ämne: Familjehemsutredningar och socialt arbete i praktiken
09.50–10.00	Bo Vinnerljung, professor, Socialhögskolan i Stockholm Ämne: Socialt utsatta barns utveckling
10.00–10.15	Titti Fränkel, utvecklingschef, socialt arbete, SSR Kristina Folkesson, socialpolitisk strateg, Vision
10.15–10.35	P A U S
10.35–10.50	Håkan Ceder, särskild utredare, Utredningen om tvångsvård för barn och unga (S 2012:07)
10.50–11.00	Ragnwi Marcelind, statssekreterare vid Socialdepartementet
11.00–11.45	Frågor från utskottets ledamöter
11.45–11.50	Christer Engelhardt (S), ledamot i socialutskottet Avslutning

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2011/12
2011/12:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft – En uppföljning	
2011/12:RFR2	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om forsknings- och innovationsfrågor	
2011/12:RFR3	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft	
2011/12:RFR4	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Konstitutionsutskottets seminarium om en nordisk samekonvention	
2011/12:RFR5	NÄRINGSUTSKOTTET eHälsa – nytta och näring	
2011/12:RFR6	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Frågeinstituten som kontrollinstrument Volym 1 och 2	
2011/12:RFR7	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna utfrågning på temat Missbruks- och beroendevård – vem ska ansvara för vad? torsdagen den 24 november 2011	
2011/12:RFR8	TRAFIKUTSKOTTET Tillsynen av yrkesmässiga godstransporter på väg – En uppföljning	
2011/12:RFR9	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning den 8 december 2011 om järnvägens vinterberedskap	
2011/12:RFR10	KULTURUTSKOTTET Verksamheten vid scenkonstallianserna – En utvärdering	
2011/12:RFR11	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Kunskapsöversikt om nationella minoriteter	
2011/12:RFR12	UTBILDNINGSUTSKOTTET Rapporter från utbildningsutskottet Förstudie – utbildningsvetenskaplig forskning Breddad rekrytering till högskolan	
2011/12:RFR13	SKATTEUTSKOTTET Uppföljning av undantag från normalskattesatsen för mervärdesskatt	
2011/12:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning den 29 mars 2012 om framtida godstransporter	
2011/12:RFR15	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Arbetsmarknadspolitik i kommunerna Del 1 Offentligt seminarium Del 2 Kunskapsöversikt	
2011/12:RFR16	NÄRINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om life science-industrins framtid i Sverige	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2012/13
2012/13:RFR1	FINANSUTSKOTTET Statlig styrning och ansvarsutkrävande	
2012/13:RFR2	FINANSUTSKOTTET Utfrågningsprotokoll EU, euron och krisen	
2012/13:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning den 29 mars 2012 om framtida godstransporter	
2012/13:RFR4	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET OCH NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av vissa frågor inom landsbygdsprogrammet	
2012/13:RFR5	FÖRSVARsutskottet FöU Forskning och utveckling inom försvarsutskottets ansvarsområde	
2012/13:RFR6	CIVILUTSKOTTET Kontraheringsplikt vid tecknandet av barnförsäkringar	
2012/13:RFR7	KU, FiU, KrU, UbU, MJU och NU Öppet seminarium om riksdagens mål- och resultatstyrning: vilka mål, vilka resultat?	
2012/13:RFR8	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om gymnasiereformen	
2012/13:RFR9	UTBILDNINGSUTSKOTTET Förstudier om – Förskolan – Utbildning för hållbar utveckling inklusive entreprenöriellt lärande	
2012/13:RFR10	UTBILDNINGSUTSKOTTET Hur kan ny kunskap komma till bättre användning i skolan	
2012/13:RFR11	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna seminarium om folkhälsofrågor onsdagen den 27 mars 2013	
2012/13:RFR12	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Mogen eller övermogen? – arbetsmarknadsutskottets offentliga seminarium om erfaren arbetskraft	
2012/13:RFR13	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om sjöfartens kapacitetsmöjligheter	
2012/13:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om flygtrafikledningstjänsten – har vi landat i den bästa lösningen?	
2012/13:RFR15	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om oredlighet i livsmedelskedjan	
2012/13:RFR16	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om hur ny kunskap bättre ska kunna komma till användning i skolan	
2012/13:RFR17	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om en fossiloberoende fordonsflotta	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2013/14
2013/14:RFR1	SOCIALUTSKOTTET Etisk bedömning av nya metoder i vården – en uppföljning av landstingens och statens insatser	
2013/14:RFR2	KULTURUTSKOTTET Uppföljning av regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	
2013/14:RFR3	KULTURUTSKOTTET En bok är en bok är en bok? – en fördjupningsstudie av e-böckerna i dag	
2013/14:RFR4	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om funktionshindersperspektiv i kulturarvet	
2013/14:RFR5	TRAFIKUTSKOTTET Hela resan hela året! – En uppföljning av transportsystemets tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning	
2013/14:RFR6	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om ändring av riksdagens beslut om höjd nedre skiktgräns för statlig inkomstskatt	
2013/14:RFR7	SKATTEUTSKOTTET Inventering av skatteforskare 2013	
2013/14:RFR8	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Ett förlängt arbetsliv – forskning om arbetstagarnas och arbetsmark- nadens förutsättningar	
2013/14:RFR9	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om vårdnadsbidrag och jämställdhetsbonus	
2013/14:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Subsidiaritet i EU efter Lissabon	
2013/14:RFR11	SKATTEUTSKOTTET Utvärdering av skattelättnader för utländska experter, specialister, forskare och andra nyckelpersoner	
2013/14:RFR12	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om PISA-undersökningen	
2013/14:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna kunskapsseminarium om icke smittsamma sjukdomar – ett ökande hot globalt och i Sverige (onsdagen den 4 december 2013)	
2013/14:RFR14	KULTURUTSKOTTET För, med och av – en uppföljning av tillgängligheten inom kulturen	
2013/14:RFR15	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om OECD:S handlingsplan mot skatte- baserodering och vinstförflyttning	
2013/14:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Framtidens flyg	
2013/14:RFR17	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Översyn av ändringar i offentlighets- och sekretesslagstiftningen 1995–2012	